

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

8 februari 2018

**Onderzoek van de financiële verslagen over
de boekhouding van de politieke partijen en
hun componenten**

(boekjaar 2016)

VERSLAG

NAMENS DE CONTROLECOMMISSIE
BETREFFENDE DE VERKIEZINGSUITGAVEN EN
DE BOEKHOUDING VAN DE POLITIEKE PARTIJEN
UITGEBRACHT DOOR
DE HEER **Siegfried BRACKE**

INHOUD

Blz.

1. Inleiding	3
2. Tijdschema	5
3. Overzicht van de onderzoekswerkzaamheden	6
4. Bespreking en stemming – vergadering van 16 januari 2018	7
5. Bijlagen:	9
5.1. Advies van het Rekenhof	9
5.2. Reacties van de politieke partijen	57

Zie:

Doc 54 **2449/ (2016/2017):**

001 tot 004: Financiële verslagen over de boekhouding van de politieke
partijen en hun componenten (boekjaar 2016).

005: Erratum.

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

8 février 2018

**Examen des rapports financiers sur la
comptabilité des partis politiques et de
leurs composantes**

(exercice 2016)

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE CONTRÔLE DES DÉPENSES ÉLECTORALES ET
DE LA COMPTABILITÉ DES PARTIS POLITIQUES
PAR
M. **Siegfried BRACKE**

SOMMAIRE

Pages

1. Introduction	3
2. Calendrier	5
3. Aperçu des activités de contrôle	6
4. Discussion et votes – réunion du 16 janvier 2018	7
5. Annexes:	33
5.1. Avis de la Cour des comptes	33
5.2. Réactions des partis politiques	57

Voir:

Doc 54 **2449/ (2016/2017):**

001 à 004: Rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de
leurs composantes (exercice 2016).

005: Erratum.

7740

**Samenstelling van de commissie op de datum van indiening van het verslag/
Composition de la commission à la date de dépôt du rapport**

Voorzitter/Président: Siegfried Bracke

A. — Vaste leden / Titulaires:

N-VA	Inez De Coninck, Peter Dedecker, Rita Gantois, Goedele Uyttersprot
PS	André Frédéric, Ahmed Laaouej, Laurette Onkelinx
MR	David Clarinval, Richard Miller, Damien Thiéry
CD&V	Raf Terwingen, Servais Verherstraeten
Open Vld	Luk Van Biesen, Vincent Van Quickenborne
sp.a	Hans Bonte
Ecolo-Groen	Gilles Vanden Burre
cdH	Francis Delpérée

B. — Plaatsvervangers / Suppléants:

Rita Bellens, Werner Janssen, Koen Metsu, Robert Van de Velde, Brecht Vermeulen
Frédéric Daerden, Eric Thiébaud, Fabienne Winckel
Gilles Foret, Isabelle Galant, Vincent Scourneau, Stéphanie Thoron
N, Jef Van den Bergh, Stefaan Vercamer
Egbert Lachaert, Nele Lijnen, Dirk Van Mechelen
David Geerts, Karin Temmerman
Kristof Calvo, Jean-Marc Nollet
Georges Dallemagne, Catherine Fonck

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
PS	:	Parti Socialiste
MR	:	Mouvement Réformateur
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
sp.a	:	socialistische partij anders
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
cdH	:	centre démocrate Humaniste
VB	:	Vlaams Belang
PTB-GOI	:	Parti du Travail de Belgique – Gauche d'Ouverture
DéFI	:	Démocrate Fédéraliste Indépendant
PP	:	Parti Populaire
Vuye&Wouters	:	Vuye&Wouters

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:

DOC 54 0000/000:	Parlementair document van de 54 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA:	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV:	Voorlopige versie van het Integraal Verslag
CRABV:	Beknopt Verslag
CRIV:	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)
PLEN:	Plenum
COM:	Commissievergadering
MOT:	Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

Abréviations dans la numérotation des publications:

DOC 54 0000/000:	Document parlementaire de la 54 ^e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
QRVA:	Questions et Réponses écrites
CRIV:	Version Provisoire du Compte Rendu intégral
CRABV:	Compte Rendu Analytique
CRIV:	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)
PLEN:	Séance plénière
COM:	Réunion de commission
MOT:	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen:
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel.: 02/ 549 81 60
Fax: 02/549 82 74
www.dekamer.be
e-mail: publicaties@dekamer.be

De publicaties worden uitsluitend gedrukt op FSC gecertificeerd papier

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes:
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél.: 02/ 549 81 60
Fax: 02/549 82 74
www.lachambre.be
courriel: publications@lachambre.be

Les publications sont imprimées exclusivement sur du papier certifié FSC

I. — INLEIDING

De Kamer van volksvertegenwoordigers verleent, per politieke partij die in de Kamer door ten minste één parlamentslid vertegenwoordigd is, een dotatie aan de vzw die daartoe door de betrokken partij wordt aangewezen ¹.

Om aanspraak te kunnen maken op deze dotatie, moet een partij, in haar statuten of haar programma een bepaling opnemen waarbij zij zich ertoe verbindt om in haar politieke actie ten minste de rechten en vrijheden, zoals gewaarborgd door het bij de wet van 13 mei 1955 bekrachtigde Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950 en door de in België van kracht zijnde aanvullende protocollen bij dit Verdrag, in acht te nemen en door haar diverse geledingen en verkozen mandatarissen te doen in acht nemen ².

De totale jaarlijkse dotatie voor elke politieke partij is samengesteld uit de volgende bedragen ³:

1° een forfaitair bedrag van 125 000 euro. Dit bedrag wordt verhoogd met 50 000 euro indien in de Senaat minstens een lid tot dezelfde politieke partij behoort ⁴;

2° een aanvullend bedrag van 2,5 euro per geldig uitgebrachte stem, ongeacht of het een lijststem dan wel een naamstem is, op de door de politieke partij erkende kandidatenlijsten bij de laatste wetgevende verkiezing tot de gehele vernieuwing van de Kamer van volksvertegenwoordigers. Dit bedrag wordt verhoogd met 1 euro per geldig uitgebrachte stem voor de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers indien in de Senaat minstens een lid tot dezelfde politieke partij behoort ⁵.

De bedragen vermeld onder 1° en 2° worden aangepast aan de schommelingen van het indexcijfer der consumptieprijzen. De indexcijfers van respectievelijk januari 1997 en januari 2006 worden als basis genomen ⁶.

¹ Art. 15 en 22 van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen.

² Art. 15bis van de wet van 4 juli 1989.

³ Art. 16, eerste lid, van de wet van 4 juli 1989.

⁴ Om vast te stellen dat minstens een lid in de Senaat tot dezelfde politieke partij behoort, dient minstens één lid van deze partij in de Senaat dit bij brief aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers te bevestigen. De verhoging blijft van toepassing tot de volgende gehele of gedeeltelijke vernieuwing van de Senaat: art. 16, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989.

⁵ Zie vorige noot.

⁶ Art. 18, eerste lid, van de wet van 4 juli 1989. Het tweede lid bepaalt: "De in het eerste lid bedoelde aanpassing aan de schommelingen van het indexcijfer der consumptieprijzen wordt niet toegepast vanaf januari 2012 tot de maand waarin de spilindex 122,01 wordt bereikt".

I. — INTRODUCTION

La Chambre des représentants accorde, pour chaque parti politique qui est représenté à la Chambre des représentants par au moins un parlementaire, une dotation à l'asbl que le parti a désignée à cet effet¹.

Pour pouvoir bénéficier de cette dotation, chaque parti doit inclure dans ses statuts ou dans son programme une disposition par laquelle il s'engage à respecter dans l'action politique qu'il entend mener, et à faire respecter par ses différentes composantes et par ses mandataires élus, au moins les droits et les libertés garantis par la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales du 4 novembre 1950 et approuvée par la loi du 13 mai 1955, et par les protocoles additionnels à cette convention en vigueur en Belgique².

La dotation annuelle totale allouée à chaque parti politique est composée des montants suivants³:

1° un montant forfaitaire de 125 000 euros. Ce montant est majoré de 50 000 euros si, au sein du Sénat, au moins un membre appartient au même parti politique⁴;

2° un montant supplémentaire de 2,5 euros par vote valable exprimé, qu'il s'agisse d'un vote de liste ou d'un vote nominatif, émis sur les listes de candidats reconnues par le parti politique lors de la dernière élection législative en vue du renouvellement intégral de la Chambre des représentants. Ce montant est majoré de 1,00 euro par vote valable exprimé pour l'élection de la Chambre des représentants si, au sein du Sénat, au moins un membre appartient au même parti politique⁵.

Les montants visés aux 1° et 2° sont adaptés en fonction des variations de l'indice des prix à la consommation. Les indices de base sont respectivement ceux de janvier 1997 et janvier 2006⁶.

¹ Articles 15 et 22 de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour l'élection de la Chambre des représentants, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques.

² Article 15bis de la loi du 4 juillet 1989.

³ Article 16, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989.

⁴ Afin de constater qu'au moins un membre du Sénat appartient au même parti politique, au moins un membre de ce parti au sein du Sénat est tenu de le confirmer par lettre adressée au président de la Chambre des représentants. La majoration reste applicable jusqu'au prochain renouvellement intégral ou partiel du Sénat: article 16, alinéa 2, de la loi du 4 juillet 1989.

⁵ Voir note précédente.

⁶ Article 18, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989. L'alinéa 2 prévoit: "L'adaptation aux fluctuations de l'indice pivot des prix à la consommation visée à l'alinéa 1er n'est pas appliquée de janvier 2012 jusqu'au mois dans lequel l'indice pivot atteint 122,01".

Het verkrijgen van een dotatie impliceert dat de beheerraad van de vzw die de dotatie ontvangt, elk jaar een financieel verslag opstelt over de jaarrekeningen van de politieke partij en haar componenten. Het financieel verslag wordt opgemaakt met inachtneming van de bepalingen vervat in de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen en de uitvoeringsbesluiten ervan en bevat ten minste de volgende documenten ⁷:

1. Een document met de identificatie van de partij en haar componenten (...). De identificatie omvat minstens de benaming, de zetel, de rechtsvorm, het maatschappelijk doel en de samenstelling (naam, woonplaats, beroep) van de beheers- en controleorganen van elk van de partijcomponenten.

2. De balans en de resultatenrekening van elke component van de politieke partij (...), opgesteld volgens het schema vastgelegd door de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen ⁸.

3. De geconsolideerde rekening van de politieke partij en haar componenten bestaande uit een geconsolideerde balans, een geconsolideerde resultatenrekening, alsook een verklarende toelichting van de rubrieken van de geconsolideerde balans en van de geconsolideerde resultatenrekening, volgens het schema vastgelegd door de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen ⁹.

4. Een verslag van de bedrijfsrevisor ¹⁰ waarin deze:

a) bevestigt dat de geconsolideerde rekening opgesteld is overeenkomstig de reglementaire bepalingen. Dit verslag geldt als een verklaring overeenkomstig de algemene controlenormen van het Instituut der Bedrijfsrevisoren;

b) toelicht of de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de partij en haar componenten voldoende is om geconsolideerde rekeningen op te maken;

L'obtention d'une dotation implique que le conseil d'administration de l'asbl qui perçoit la dotation établit chaque année un rapport financier sur les comptes annuels du parti politique et de ses composantes. Le rapport financier est établi chaque année dans le respect des dispositions de la loi du 17 juillet 1975 relative à la comptabilité et aux comptes annuels des entreprises et de ses arrêtés d'exécution et comprend au moins les documents suivants⁷:

1. un document identifiant le parti et ses composantes [...]. L'identification comprend au moins le nom, le siège, la forme juridique, l'objet social et la composition (nom, domicile, profession) des organes de gestion et de contrôle de chacune des composantes du parti.

2. le bilan et le compte de résultat de chaque composante du parti politique [...], établis conformément au schéma fixé par la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques⁸.

3. les comptes annuels consolidés du parti politique et de ses composantes comprenant un bilan consolidé, un compte de résultats consolidé, ainsi qu'une annexe explicative des rubriques du bilan consolidé et du compte de résultats consolidé selon le schéma arrêté par la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques⁹.

4. un rapport du réviseur d'entreprises¹⁰ dans lequel celui-ci:

a) confirme que les comptes consolidés sont établis conformément aux dispositions réglementaires. Ce rapport constitue une attestation au sens des normes générales de révision établies par l'Institut des Réviseurs d'entreprises;

b) expose si l'organisation administrative et comptable du parti et de ses composantes est suffisante pour permettre d'établir des comptes consolidés;

⁷ Art. 23, § 1, van de wet van 4 juli 1989. Deze documenten zijn opgesomd in de bijlage bij de wet van 4 juli 1989.

⁸ Dit model is vastgesteld in de bijlage bij het huishoudelijk reglement dat op 9 december 2015 werd goedgekeurd door de Controlecommissie: DOC 54 1519/001.

⁹ Zie vorige noot.

¹⁰ Deze moet aangesteld worden krachtens art. 23, § 2, van de wet van 4 juli 1989: "De algemene vergadering van de (vzw) stelt een bedrijfsrevisor aan. De bedrijfsrevisor stelt jaarlijks een verslag op over het (...) financieel verslag".

⁷ Article 23, § 1er, de la loi du 4 juillet 1989. Ces documents sont énumérés en annexe de la loi du 4 juillet 1989.

⁸ Ce modèle est fixé dans l'annexe du règlement d'ordre intérieur qui a été adopté par la Commission de contrôle le 9 décembre 2015: DOC 54 1519/001.

⁹ Voir note précédente.

¹⁰ Celui-ci doit être désigné conformément à l'article 23, § 2, de la loi du 4 juillet 1989: "L'assemblée générale de (l'asbl) désigne un réviseur d'entreprises. Le réviseur d'entreprises établit chaque année un rapport sur le rapport financier [...]".

c) de gegevens van de geconsolideerde rekening ontleedt, waarbij hij de aandacht vestigt op de aspecten die het begrip van de financiële toestand en resultaten, alsook de vergelijkbaarheid kunnen bevorderen.

II. — TIJDSHEMA ¹¹

De controleprocedure betreffende de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten verloopt volgens een strak tijdschema:

- Afsluiting boekjaar

31 december van het boekjaar (*in casu* 2016): de politieke partijen en hun componenten sluiten hun rekeningen af.

- Financieel verslag en verslag bedrijfsrevisor

De beheerraad van de vzw die elke partij heeft aangewezen om de overheidsdotatie te ontvangen stelt een financieel verslag op over de jaarrekeningen van de politieke partij en haar componenten ¹². Daarna wijst de algemene vergadering van de vzw een bedrijfsrevisor aan. Deze stelt een verslag op over het financieel verslag ¹³.

- Publicatie van de verslagen

Uiterlijk op 30 juni na het boekjaar: de partijen zenden hun verslag aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers, die zorg draagt voor de onverwijld publicatie in de parlementaire stukken ¹⁴.

- Advies van het Rekenhof

Na 30 juni zendt de Kamervoorzitter onverwijld een exemplaar van de financiële verslagen of van de parlementaire stukken waarin deze verslagen gepubliceerd zijn, bij een ter post aangetekende brief naar het Rekenhof, met de opdracht een advies uit te brengen over de juistheid en volledigheid van deze verslagen.

Het Rekenhof moet dit advies uitbrengen binnen drie maanden ¹⁵.

¹¹ De in dit schema bepaalde termijnen zijn niet voorgeschreven op straffe van nietigheid. Het zijn evenmin vaste termijnen: zij kunnen worden gestuit en geschorst: art. 1, 4° en art. 24, wet 4 juli 1989; art. 11, tweede en derde lid van de statuten van de Controlecommissie: DOC 54 1519/001 en BS, 4 maart 2016; verslag-Temmerman en Wilmès, DOC 54 1113/001, 12 en verslag-Clarival en Van Biesen, DOC 54 1072/003, 14.

¹² Art. 23, § 1, eerste lid, wet 4 juli 1989.

¹³ Art. 23, § 2, wet 4 juli 1989.

¹⁴ Art. 24, eerste lid, wet 4 juli 1989.

¹⁵ Art. 1, 4°, tweede lid, en art. 24, tweede lid, wet 4 juli 1989.

c) analyse les données des comptes consolidés en mettant en évidence les aspects qui sont susceptibles.

II. — CALENDRIER¹¹

La procédure de contrôle concernant les rapports financiers des partis politiques et de leurs composantes se déroule selon un calendrier précis:

- Clôture de l'exercice

31 décembre de l'exercice (en l'occurrence 2016): les partis politiques et leurs composantes clôturent leurs comptes.

- Rapport financier et rapport du réviseur d'entreprises

Le conseil d'administration de l'ASBL désignée par chaque parti pour recevoir la dotation publique établit un rapport financier sur les comptes annuels du parti politique et de ses composantes¹². L'assemblée générale de l'ASBL désigne ensuite un réviseur d'entreprises, qui établit un rapport sur le rapport financier¹³.

- Publication des rapports

Au plus tard le 30 juin qui suit l'exercice: les partis envoient leur rapport au président de la Chambre des représentants, qui veille à ce que ces rapports soient publiés sans délai dans les documents parlementaires¹⁴.

- Avis de la Cour des comptes

Après le 30 juin, le président de la Chambre transmet sans délai un exemplaire des rapports financiers ou des documents parlementaires dans lesquels ces rapports ont été publiés, par lettre recommandée à la poste, à la Cour des comptes en la chargeant de rendre un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports.

La Cour des comptes doit rendre cet avis dans un délai de trois mois¹⁵.

¹¹ Les délais fixés dans ce calendrier ne sont pas prescrits sous peine de nullité. Ce ne sont pas non plus des délais fixes: ils peuvent être interrompus et suspendus: art. 1er, 4°, et art. 24 de la loi du 4 juillet 1989; art. 11, alinéas 2 et 3, des statuts de la Commission de contrôle: DOC 54 1519/001 et MB, 4 mars 2016; rapport Temmerman et Wilmès, DOC 54 1113/001, 12 et rapport Clarival et Van Biesen, DOC 54 1072/003, 14.

¹² Art. 23, § 1er, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989.

¹³ Art. 23, § 2, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁴ Art. 24, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁵ Art. 1er, 4°, alinéa 2, et art. 24, alinéa 2, de la loi du 4 juillet 1989.

• Beslissing van de Controlegcommissie

De Controlegcommissie kan het verslag zonder opmerkingen goedkeuren, het verslag goedkeuren met vermelding van haar opmerkingen of het verslag afkeuren. Wanneer de Controlegcommissie een verslag goedkeurt met opmerkingen of afkeurt, kan zij een sanctie opleggen ¹⁶.

De Controlegcommissie neemt deze beslissing binnen 135 dagen te rekenen vanaf 1 juli na het boekjaar ¹⁷. Deze termijn wordt geschorst door het onderzoek van het Rekenhof en tijdens een parlementaire recesperiode ¹⁸.

III. — OVERZICHT VAN DE ONDERZOEKSWERKZAAMHEDEN BETREFFENDE HET BOEKJAAR 2016

De dertien politieke partijen die tijdens het boekjaar 2016 een overheidsdotatie hebben ontvangen, hebben hun financieel verslag aan de voorzitter van de Controlegcommissie bezorgd voor 30 juni 2017 (t.t.z. binnen zes maanden na het afsluiten van de rekeningen).

De financiële verslagen zijn gepubliceerd in de parlementaire stukken op 4 juli 2017 ¹⁹.

Bij brief van 7 juli 2017 heeft de voorzitter van de Controlegcommissie het advies van het Rekenhof gevraagd.

Bij brief van 4 oktober 2017 heeft het Rekenhof zijn advies bezorgd ²⁰.

Het advies van het Rekenhof is bezorgd aan de politieke partijen op 9 oktober 2017, met de vraag uiterlijk op 30 november 2017 hun standpunt over dit advies mee te delen. Alle partijen hebben hun standpunt meegedeeld.

De termijnen voor het onderzoek door de Controlegcommissie zijn geschorst van 8 augustus 2017 tot en met 8 oktober 2017 en van 23 december 2017 tot en met 7 januari 2018 ²¹.

¹⁶ Art. 24, derde lid, en art. 25, § 2 en 3, wet 4 juli 1989.

¹⁷ Art. 24, derde lid, wet 4 juli 1989.

¹⁸ Art. 24, tweede lid en art. 1, 4°, vijfde lid, wet 4 juli 1989. De termijn wordt ook geschorst tijdens een parlementaire recesperiode.

¹⁹ DOC 54 2449/1 t.e.m.4. Een erratum is gepubliceerd in DOC 54 2449/5.

²⁰ De termijn van 135 dagen is m.a.w. geschorst gedurende 92 dagen. Dit gaf de Controlegcommissie de tijd tot 12 februari 2017 om een beslissing te nemen.

²¹ Beslissingen van de parlementaire overlegcommissie van 17 juli 2017 (DOC 54 0082/8) en 20 december 2017 (DOC 0082/9).

• Décision de la Commission de contrôle

La Commission de contrôle peut approuver le rapport sans observations, l'approuver en mentionnant ses observations ou le rejeter. Lorsque la Commission de contrôle approuve un rapport en mentionnant des observations ou le rejette, elle peut infliger une sanction ¹⁶.

La Commission de contrôle prend cette décision dans les 135 jours à compter du 1er juillet qui suit l'exercice ¹⁷. Ce délai est suspendu par l'examen de la Cour des comptes et pendant une période de vacances parlementaires ¹⁸.

III. — APERÇU DES ACTIVITÉS DE CONTRÔLE CONCERNANT L'EXERCICE 2016

Les treize partis politiques qui ont reçu une dotation publique durant l'exercice comptable 2016 ont transmis leur rapport financier au président de la Commission de contrôle pour le 30 juin 2017 (c'est-à-dire dans les six mois de la clôture des comptes).

Les rapports financiers ont été publiés dans les documents parlementaires le 4 juillet 2017 ¹⁹.

Par lettre du 7 juillet 2017, le président de la Commission de contrôle a sollicité l'avis de la Cour des comptes.

Par lettre du 4 octobre 2017, la Cour des comptes a communiqué son avis ²⁰.

L'avis de la Cour des comptes a été transmis aux partis politiques le 9 octobre 2017, ceux-ci étant priés de communiquer leur point de vue sur cet avis pour le 30 novembre 2017 au plus tard. Tous les partis ont communiqué leur point de vue.

Les délais de l'examen de la Commission de contrôle sont suspendus du 8 août au 8 octobre 2017 et du 23 décembre 2017 au 7 janvier 2018 ²¹.

¹⁶ Art. 24, alinéa 3, et art. 25, § 2 et 3, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁷ Art. 24, alinéa 3, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁸ Art. 24, alinéa 2, et art. 1er, 4°, alinéa 5, de la loi du 4 juillet 1989. Le délai est également suspendu pendant une période de vacances parlementaires.

¹⁹ DOC 54 2449/1 à 4. Un erratum a été publié dans le DOC 2449/5.

²⁰ Le délai de 135 jours a, en d'autres termes, été suspendu pendant 92 jours. Cela a laissé à la Commission de contrôle jusqu'au 12 février 2017 pour prendre une décision.

²¹ Décisions de la Commission parlementaire de concertation du 17 juillet 2017 (DOC 54 0082/8) et du 20 décembre 2017 (DOC 0082/9).

**IV. — BESPREKING EN STEMMINGEN –
VERGADERING VAN 16 JANUARI 2018**

Tijdens haar vergadering van 16 januari 2018 heeft de Controlecommissie, met eenparigheid van de 12 aanwezige leden, de financiële verslagen van de politieke partijen N-VA, PS, MR, CD&V, Open Vld, sp.a, Groen, Ecolo, cdH, Vlaams Belang, PTB-GOI, DéFI en PP zonder opmerkingen goedgekeurd.

De voorzitter – rapporteur,

Siegfried BRACKE

**IV. — DISCUSSION ET VOTES –
RÉUNION DU 16 JANVIER 2018**

Au cours de sa réunion du 16 janvier 2018, la Commission de contrôle a adopté, sans formuler d'observations et à l'unanimité des 12 membres présents, les rapports financiers des partis politiques N-VA, PS, MR, CD&V, Open Vld, sp.a, Groen, Ecolo, cdH, Vlaams Belang, PTB-GOI, DéFI et PP.

Le président – rapporteur,

Siegfried BRACKE

BIJLAGEN

Advies van het Rekenhof
betreffende de financiële
verslagen over de boekhouding
van de politieke partijen en hun
componenten (Boekjaar 2016)

Verslag goedgekeurd in de algemene vergadering van het Rekenhof van 4 oktober 2017

Met zijn brief van 7 juli 2017 heeft de voorzitter van de Controlemcommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen, de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten voor het boekjaar 2016¹ toegezonden aan het Rekenhof met de vraag binnen een termijn van drie maanden een advies te bezorgen over de juistheid en de volledigheid van die verslagen.

Krachtens artikel 24, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, gewijzigd door de wet van 6 januari 2014 en door de wet van 11 juni 2015, zendt de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers *"onverwijld een exemplaar van de financiële verslagen of van de in het eerste lid bedoelde parlementaire stukken, bij een ter post aangetekende brief, naar het Rekenhof met de opdracht om, met toepassing van artikel 1, 4°, derde lid, binnen drie maanden, een advies uit te brengen over de juistheid en de volledigheid van deze verslagen. Het Rekenhof kan daarbij bijkomende inlichtingen vragen aan de in artikel 22 bepaalde instelling."*

In zijn eerste advies van 6 augustus 2003 over de financiële verslagen met betrekking tot het boekjaar 2002² heeft het Rekenhof het wettelijke kader van zijn optreden gepreciseerd.

In het kader van zijn adviesverlening over de financiële verslagen van de politieke partijen heeft de wet van 6 januari 2014 tot wijziging van de wet van 4 juli 1989 drie van de controlemodaliteiten van het Rekenhof gewijzigd:

- art. 28, 3°, verlengt de termijn voor de controle van de financiële verslagen van één naar drie maanden.
- art. 28, 4°, bepaalt dat het Rekenhof bijkomende inlichtingen kan vragen aan de in artikel 22 bepaalde instelling.
- art. 31 bepaalt dat de balans en de resultatenrekening van elke component van de politieke partijen worden opgesteld volgens het schema vastgelegd door de Controlemcommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen.

Krachtens de artikelen 3 en 6 van de wet van 11 juni 2015 tot wijziging van de voornoemde wet van 4 juli 1989, zijn deze drie bepalingen voor het eerst van toepassing voor de financiële verslagen over het boekjaar 2015.

Het nieuwe model voor de financiële verslagen is vastgelegd in bijlage 1 van het huishoudelijk reglement³ dat op 9 december 2015 werd goedgekeurd door de Controlemcommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen. De voornaamste wijzigingen in vergelijking met het vorige model werden opgelijst in het advies van het Rekenhof betreffende de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (boekjaar 2015)⁴.

¹ DOC 54 2449/001 t.e.m. 004.

² DOC 51 0021/003, p. 18 en 19.

³ DOC 54 1519/001.

⁴ DOC 54 1959/005, p. 10 en 11.

De nieuwe wettelijke bepalingen maken geen gewag van de openbaarheid die moet worden gegeven aan de vragen om bijkomende inlichtingen die het Rekenhof in voorkomend geval kan richten aan de politieke partijen, of aan de door de partijen geformuleerde antwoorden. Het Rekenhof opteerde ervoor om de partijen individueel te benaderen, zonder te vermelden welke vragen aan andere partijen werden gesteld (behalve in geval van vragen die alle politieke partijen aanbelangen).

Eventuele vragen om bijkomende inlichtingen zijn als volgt gestructureerd:

1. Vragen gericht aan alle politieke partijen

Deze vragen zijn voornamelijk bedoeld om informatie te vergaren die het Rekenhof in staat stelt om aanbevelingen te formuleren met het oog op een betere vergelijkbaarheid van de financiële verslagen van de verschillende politieke partijen. De vragen zijn identiek voor alle partijen. De in het kader van deze rubriek ontvangen antwoorden worden anoniem in het advies van het Rekenhof verwerkt.

2. Vragen over de rekeningen van één of meer componenten van de partij

3. Vragen over de geconsolideerde rekeningen van de partij

De antwoorden op vragen die specifiek tot één partij zijn gericht, worden naargelang het onderwerp verwerkt in deel 1 of deel 2 van het advies met de vermelding "(bijkomende inlichting)".

De vragen gericht aan alle politieke partijen komen aan bod in deel 3 van het advies van het Rekenhof. In het kader van het onderzoek van de financiële verslagen met betrekking tot boekjaar 2016, werd echter geen enkele gemeenschappelijke vraag gesteld aan de politieke partijen.

Rekening houdend met de gegevens die beschikbaar zijn in de parlementaire stukken heeft de controle van de financiële verslagen van het jaar 2016 van de politieke partijen, net zoals voorgaande boekjaren, betrekking op de vormelijke aspecten (Deel 1) en de financiële aspecten (Deel 2). Het Rekenhof spreekt zich dus niet uit over de geldigheid en de werkelijkheid van de onderliggende verrichtingen aangezien het geen toegang heeft tot de verantwoordingsstukken.

Uitvoering van de door het Rekenhof in zijn vorige advies geformuleerde aanbevelingen

Het Rekenhof heeft in zijn advies betreffende de financiële verslagen over boekjaar 2015 diverse aanbevelingen geformuleerd om de transparantie en de vergelijkbaarheid van de financiële rapporten te versterken. De aanbevelingen hadden met name betrekking op:

- a) De aan de Commissie voorgestelde suggestie om de partijen eraan te herinneren dat ze het nieuwe model van financieel verslag rigoureus moeten naleven en dat ze, in voorkomend geval, de presentatie van hun bijkomende documenten moeten herstructureren. (DOC 54 1959/005, p. 14).
- b) Het voorstel om, in kader XVI "Waarderingsregels" van het wettelijke schema, een inleidende zin op te nemen waarbij de partijen worden verzocht een integraal overzicht van hun waarderingsregels op te nemen en om, in afwachting van de aanpassing van dat schema, de partijen aan te bevelen om reeds het geheel van hun waarderingsregels op te nemen onder voormelde kader. (DOC 54 1959/005, p. 18)

- c) De aan de partijen te richten aanbeveling om in dezelfde kader XVI “Waarderingsregels” bijkomende inlichtingen te vermelden wanneer de waarderingsregels zouden zijn gewijzigd ten opzichte van het vorige boekjaar en om meer bepaald de impact van deze wijziging(en) op de leesbaarheid en vergelijkbaarheid van de jaarrekeningen aan te geven. (DOC 54 1559/005, p. 20)

Op basis van de antwoorden op de aan alle politieke partijen gestelde vragen, heeft het Rekenhof overigens vastgesteld dat bepaalde partijen gebruik maakten van de boekhoudkundige techniek van de bestemde fondsen (met name op het vlak van verkiezingspropaganda) in plaats van de techniek van voorzieningen. Na onderzoek⁵ heeft het Rekenhof geoordeeld dat de techniek van de bestemde fondsen niet kon worden toegepast in het kader van vzw's (en feitelijke verenigingen) die politieke partijen zijn.

Bijgevolg heeft het Rekenhof de Commissie aanbevolen om de beheersorganen van de betrokken partijen aan te zetten om, in de loop van het boekjaar 2016, de nieuwe boekhoudkundige bestemming te bepalen van de huidige bestemde fondsen en om de betreffende waarderingsregels desgevallend te wijzigen. Wat meer specifiek de bestemde fondsen voor verkiezingsuitgaven betreft, formuleerde het Rekenhof de aanbeveling dat de betrokken politieke partijen die fondsen boekhoudkundig zouden transfereren naar de onder het passief van de balans opgenomen post inzake voorzieningen voor verkiezingspropaganda en dat in de toekomst, ingevolge beslissingen van de beheersorganen, enkel de betreffende post inzake voorzieningen zou mogen worden gebruikt (DOC 54 1959/005, p. 40).

Volledigheidshalve vermeldt het Rekenhof dienaangaande dat het van de voorzitter van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren een op 24 maart 2017 gedateerde brief heeft ontvangen. Onder verwijzing naar het advies van het Rekenhof betreffende de financiële verslagen van het boekjaar 2015, werden in deze brief diverse vragen geformuleerd betreffende de boekhoudkundige verwerking van verkiezingskosten. Deze vragen hadden hoofdzakelijk betrekking op de toepasselijke wetgeving (wet van 21 juni 1921 betreffende de boekhouding van vzw's of de wet van 17 juli 1975 betreffende de vennootschapsboekhouding), op het – eventueel gezamenlijk – gebruik van de techniek van de bestemde fondsen (of reserves) en van voorzieningen evenals op de mogelijke verdeling, over verschillende boekjaren, van het geraamde bedrag aan toekomstige verkiezingskosten.

In zijn op 10 mei 2017 verstuurd antwoord op dit schrijven, waarvan een kopie werd bezorgd aan de voorzitter van de Controlecommissie, heeft het Rekenhof zijn standpunt bevestigd dat, wat specifiek de dekking betreft van de toekomstige verkiezingsuitgaven, ter zake de wet van 17 juli 1975 en haar uitvoeringsbesluiten strikt⁶ van toepassing zijn evenals dat enkel de techniek van de voorzieningen kan worden gebruikt. Het Rekenhof heeft trouwens gepreciseerd dat, volgens zijn oordeel, afhankelijk van de door het bestuursorgaan vastgestelde waarderingsregels een opbouwplan voor de aanleg van een voorziening voor verkiezingsuitgaven over verschillende jaren zou kunnen worden opgesteld en dat er, via de wetgever, onder impuls van de Controlecommissie,

⁵ DOC 54 1959/005, p. 37 tot 40.

⁶ De boekingsregels voor reserves die voortvloeien uit de wet van 1975 en haar uitvoeringsbesluiten, blijven uiteraard volledig van toepassing maar ze mogen niet oneigenlijk gebruikt worden om voorzieningen te vervangen.

desgevallend een aantal basisregels ter zake zouden kunnen worden aangenomen die geldig zijn voor alle partijen.

Tot slot is uit de behandeling, door het Rekenhof, van de antwoorden op de tweede aan alle partijen geformuleerde vraag naar voren gekomen dat de boekhoudkundige verwerking van de belastingen en taksen verschilde van partij tot partij. Deze verscheidenheid is tegelijkertijd te wijten aan de verschillende interpretatie van de toepasselijke boekhoudkundige wetgevingen en aan het feit dat de rubriek "Belastingen op het resultaat" van het wettelijke schema moeilijk samengaat met het belastingregime eigen aan vzw's.

Bijgevolg heeft het Rekenhof de Commissie gesuggereerd de partijen te verzoeken dat de rubriek "Belastingen op het resultaat" zou worden geïnterpreteerd als "Tijdens het boekjaar gedragen kosten inzake belastingen" en dat, in deze optiek, de partijen, vanaf boekjaar 2016, een boekhoudkundige subrubriek zouden respecteren die in het advies van het Rekenhof werd opgenomen (DOC 54 1959/005, p. 43).

Het parlementaire document⁷ betreffende het onderzoek, door de Controlecommissie, van de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten voor boekjaar 2015, bevat geen verwijzing naar een gedachtewisseling of beslissing omtrent de hierboven vermelde aanbevelingen.

⁷ DOC 54 1959/005.

Deel 1 - Vormelijke aspecten

1 Conformiteit met het nieuwe model van financieel verslag

Voor het boekjaar 2016 heeft het Rekenhof geen betekenisvolle anomalieën en/of tekortkomingen vastgesteld met betrekking tot de nieuwe algemene structuur van de financiële verslagen. Het stelt overigens vast dat meerdere partijen rekening hebben gehouden met de opmerkingen die werden geformuleerd in het advies betreffende de financiële verslagen over boekjaar 2015. Desalniettemin heeft het Rekenhof dit vastgesteld:

- 1.1 Vanuit strikt formeel oogpunt wijkt het document dat de inleidende tekst herneemt, in mindere of meerdere mate af van de tekst van het wettelijke schema (afwijkende titel, bijkomende vermeldingen of paragrafen) bij drie partijen [MR – Groen en PVDA-PTB]. Bij drie partijen [PS – PVDA-PTB en DéFI] wordt de formulering zelf van de inleidende tekst van het wettelijke schema niet juist weergegeven.
- 1.2 Zes partijen [N-VA – PS – MR – Open VLD - Groen - DéFI] voegen aan hun financieel verslag documenten toe die niet voorzien zijn door het wettelijke schema (beschrijving van consolidatiemethoden, verslag aan hun raad van beheer of beheersverslag, samenvatting van het financieel verslag, boekhoudkundige controles of nog, didactische informatie).

Net zoals vorig boekjaar suggereert het Rekenhof de Commissie de betrokken partijen te verzoeken de presentatie van documenten die niet worden voorzien door het wettelijke schema te beperken tot documenten van echt informatieve aard (specifieke consolidatiemethodes, verslag aan de beheerraad of beheersverslag, etc.) en deze te groeperen onder een laatste rubriek “Bijlagen” (thans evenwel niet voorzien door het wettelijke schema).

Het Rekenhof stelt vast dat het wettelijke schema betreffende de resultatenrekening van zowel de componenten als de geconsolideerde rekening, zoals momenteel van toepassing overeenkomstig bijlage 1 van het huishoudelijk reglement van de Controlegeschiedenis, niet de wijzigingen integreert die het koninklijk besluit van 18 december 2015⁸ (B.S. 30 december 2015) heeft aangebracht aan het koninklijk besluit van 30 januari 2001 tot uitvoering van het wetboek van vennootschappen. Deze wijzigingen behelzen met name de afschaffing van de begrippen uitzonderlijke opbrengsten en kosten die voortaan worden vervangen door niet-recurrente bedrijfsopbrengsten en -kosten die vanaf nu deel uitmaken van de bedrijfsopbrengsten en -kosten (of opbrengsten en kosten uit de gewone werking in het kader van het wettelijke schema van de politieke partijen) of van de financiële opbrengsten en kosten indien ze financieel van aard zijn. Overigens worden op balansniveau de oprichtingskosten niet langer onder de vaste activa ingedeeld maar als een nieuwe afzonderlijke rubriek ingeschreven als eerste punt van de balansrubrieken.

⁸ Koninklijk besluit tot omzetting van Richtlijn 2013/34/EU van 26 juni 2013 van het Europees Parlement en van de Raad betreffende de jaarlijkse financiële overzichten, geconsolideerde financiële overzichten en aanverwante verslagen van bepaalde ondernemingsvormen, tot wijziging van Richtlijn 2006/43/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijnen 78/660/EEG en 83/349/EEG van de Raad.

Het Rekenhof suggereert de Commissie te onderzoeken of zij de huidige specificiteiten van het schema voor de financiële verslagen van de politieke partijen wenst te behouden, dan wel of zij dat schema wenst aan te passen aan de nieuwe wettelijke voorschriften.

2 Hoedanigheid van de ondertekenaar(s) van de financiële staten

Het wettelijke schema bepaalt dat de inleidende tekst van het financiële rapport wordt ondertekend door de persoon/personen toegelaten om de vzw te vertegenwoordigen die, krachtens artikelen 22 en 23 van de wet van 4 juli 1989, belast is met het opstellen van de financiële verslagen.

De voormelde bepalingen worden globaal genomen door alle partijen gerespecteerd.

Bij één partij [N-VA] werd de inleidende tekst van het financieel verslag niet ondertekend.

3 Bestaan van de identificatie- en financiële gegevens voor elk van de politieke partijen en hun componenten

Bij geen enkele partij ontbreken er identificatiegegevens. Met uitzondering van één partij [PS], zijn de financiële gegevens eveneens volledig.

De in het initiële⁹ financieel rapport van de partij [PS] opgenomen rekeningen van *FONSOC* vzw (consoliderende entiteit) zijn identiek aan deze van *GEFI* vzw. Hetzelfde geldt voor de rekeningen van *Conseillers Provinciaux socialistes du Hainaut fv* die de cijfers hernemen van *Parti Socialiste Fédération de Mons-Borinage* vzw. De in de kader XVIII medegedeelde cijfergegevens zijn daarentegen hoogstwaarschijnlijk correct (gegeven de correctheid van de respectieve eigen vermogens van vorig boekjaar).

Het Rekenhof heeft, in het kader van zijn vragen om bijkomende inlichtingen gericht aan de partij, kopieën ontvangen van de rekeningen in kwestie en het heeft zich ervan kunnen verzekeren dat het onderzoek van deze rekeningen geen aanleiding geeft tot specifieke opmerkingen.

Overigens heeft de partij een verbeterde versie¹⁰ van haar volledig verslag over boekjaar 2016 meegedeeld aan de Controlemcommissie en aan het Rekenhof.

4 Naleving van de formele vereisten met betrekking tot de identificatiegegevens van de politieke partijen en hun componenten

Voor het boekjaar 2016 heeft het Rekenhof geen betekenisvolle anomalie en/of tekortkoming vastgesteld wat de wijze betreft waarop de verschillende politieke partijen hebben voldaan aan de voormalige vereisten inzake de identificatie van hun verschillende componenten.

Hoewel de Commissie er in 2013 nogmaals heeft aan herinnerd¹¹, zijn er bij de meeste partijen nog verscheidene kleine formele tekortkomingen vastgesteld (het niet-systematisch

⁹ DOC 54 2499/001.

¹⁰ Referentie van parlementair document nog niet gekend.

¹¹ DOC 53 2786/003, p. 39.

vermelden van beroep of verwarring van het beroep met een functie in de beheersorganen, het niet-systematisch vermelden van artikelnummer inzake maatschappelijk doel of het maatschappelijk doel zelf in geval van een vzw, en tot slot het niet-systematisch vermelden van de samenstelling van het controleorgaan).

5 Naleving van de opgelegde schema's voor de presentatie van de gegevens met betrekking tot de rekeningen van de componenten en de geconsolideerde rekening

- 5.1 Volgens het nieuwe model van financieel verslag moet het nationaal ondernemingsnummer op elke pagina van de geconsolideerde rekening worden weergegeven. Die indicatie ontbreekt bij één partij [CD&V]. Bij vijf partijen [N-VA - sp.a - Groen - PVDA-PTB - PP] wordt het nummer, verkeerdelijk, hernomen in de rekeningen van de componenten.
- 5.2 Twee partijen [MR - PP] gebruiken voor geen van hun componenten het juiste schema, maar gebruiken het schema dat specifiek is bedoeld voor de consolidatie. De verschillen tussen de twee voorstellingswijzen zijn evenwel miniem. Bij één partij [PVDA-PTB] hanteren sommige componenten het schema voorzien voor de consolidatie. Bij een andere partij [PS] gebruiken sommige componenten voor hun rekeningen een rubriek die specifiek voorzien is voor de geconsolideerde rekening, m.n. "Afschrijvingen op consolidatieverschillen". Bij een derde partij [MR] hernemen de rekeningen van de componenten ook systematisch een kader dat exclusief is voorbehouden voor de geconsolideerde rekeningen (evolutie van het geconsolideerd vermogen). Bij een laatste partij [PS] gebruiken twee componenten, verkeerdelijk, dezelfde kader.
- 5.3 Zoals vorig boekjaar legt één partij [PVDA-PTB] tweetalige geconsolideerde rekeningen en rekeningen van componenten voor. Deze presentatie verschilt stricto sensu van deze van het wettelijke schema.
- 5.4 Zoals vorig boekjaar respecteren de balansen en de resultatenrekeningen van de componenten van één partij [DéFI] het wettelijke schema niet. De presentatie van de geconsolideerde rekeningen daarentegen is correct.
- 5.5 Bij de voorstelling van de geconsolideerde balans en resultatenrekening en/of bij deze van de componenten worden door diverse partijen [MR - sp.a - cdH - Groen - Ecolo - Vlaams Belang - DéFI - PP] de (sub)totalen van de hoofdrubrieken niet (altijd) ingevuld, wat niet strookt met de gebruikelijke voorstellingswijze van de balans en resultatenrekening. Het Rekenhof merkt echter op dat ook het model van het wettelijke schema soms lacunair blijkt op dat punt.
- 5.6 Bij een beperkt aantal componenten van één partij [CD&V] wordt enkel de hoofdrubriek ingevuld zonder dat de subrubrieken zijn ingevuld waardoor het niet mogelijk is de desbetreffende bedragen te identificeren.
- 5.7 Eén partij [DéFI] dient de rekeningen van de componenten, de geconsolideerde rekening en het verslag van de bedrijfsrevisor in als waren het manueel genummerde bijlagen terwijl het gaat om een opeenvolging van documenten die samen het financieel verslag vormen.

- 5.8 Eén partij [PP] herneemt, onder bijlage XI.B, een bedrag dat overeenstemt met het totaal van bijlage XI.A, zijnde 37.585 euro. Bijlage XI.B is evenwel bedoeld om enkel het bedrag dat vermeld is onder punt 3 van bijlage XI.A verder op te delen, in voorkomend geval zijnde 0 euro.
- 5.9 Bij één partij [PVDA-PTB] werd bijlage III "Staat van de materiële vaste activa" niet correct ingevuld op het niveau van de afschrijvingen en waardeverminderingen in de zin dat de bedragen per einde van het vorige boekjaar niet werden ingevuld en dat de geboekte afschrijvingen tijdens het boekjaar het totaal omvatten van de afschrijvingen van vorige boekjaren en de tijdens het boekjaar geboekte afschrijvingen.
- 5.10 Bij één partij [Groen] werd in bijlage XI.C "Synthese van de verkiezingskosten over het boekjaar" de voor boekjaar 2016 geboekte voorziening voor verkiezingspropaganda ad 400.000 euro verkeerdelijk als besteding/terugname geboekt.

6 Volledigheid en algemene presentatie van de financiële gegevens

Er zijn geen betekenisvolle problemen vastgesteld in de volledigheid en de algemene voorstelling van de rekeningen. Deze vaststelling houdt rekening met de componenten waarvoor de partijen voordien de afwezigheid van enig cijfergegevens hebben verantwoord of toegelicht.

7 Verslag van de bedrijfsrevisor – Eventuele opmerkingen over de attestatie van de rekeningen

- 7.1 Alle verslagen van de bedrijfsrevisoren over de boekhouding van de partijen zijn bijgevoegd en zonder voorbehoud geformuleerd.
- 7.2 Alle verslagen vermelden, in overeenstemming met punt 4.b. van de bijlage bij de wet van 4 juli 1989, dat de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de politieke partijen voldoende is.
- 7.3 Bij één partij [sp.a] werd het verslag van de bedrijfsrevisor door deze laatste niet ondertekend.

8 Verslag van de bedrijfsrevisor – Analyse om het begrip van de financiële toestand en de resultaten alsook om de vergelijkbaarheid te bevorderen

- 8.1 De bepalingen van punt 4.c. van de bijlage bij de wet van 4 juli 1989 geven de bedrijfsrevisor een beoordelingsmarge. De aard en de uitgebreidheid van de verstrekte informatie verschillen aldus van de ene politieke partij tot de andere.
- 8.2 Bij één partij [MR] herneemt, zoals vorig boekjaar, de analyse van de bedrijfsrevisor een licht aangepaste kopie van kader XVIII, wat geen meerwaarde biedt. De revisor verwijst naar een gezamenlijk verzoek (daterend van 2012) van de Commissie en van het Rekenhof. Aan dit verzoek werd later tegemoet gekomen precies door de toevoeging van kader XVIII. Het verzoek is derhalve momenteel niet meer aan de orde.

8.3 Ter informatie wordt vermeld dat het verslag van de bedrijfsrevisor van één partij [cdH] uiteenzet¹² dat *“om de presentatie van de resultatenrekening gelijk te schakelen met deze van de overige politieke partijen, er werd besloten om onder de rubriek “belastingen op het resultaat” de betaalde belastingen op de vzw’s en de betaalde onroerende voorheffing te boeken. Deze wijziging werd ook toegepast op de rekeningen 2015 met het oog op de vergelijkbaarheid tussen beide boekjaren.”*

8.4 Het verslag van de bedrijfsrevisor van één partij [Ecolo] preciseert¹³ dat *“de bestaande bestemde fondsen werden omgezet in “reserves”.*

Antwoordend op een door het Rekenhof gestelde vraag, heeft de partij bevestigd dat dit ook het geval was voor de twee bestemde fondsen voor toekomstige verkiezingsuitgaven (en dit voor een totaal eindbedrag op 31/12/2016 van 309.077 euro).

In afwachting van de standpuntbepaling van de Controlecommissie inzake het exclusief gebruik van de boekhoudkundige techniek van voorzieningen betreffende de toekomstige kosten voor verkiezingspropaganda, herinnert het Rekenhof aan zijn aanbevelingen inzake de boekhoudkundige herklassering van de bestemde fondsen (cf. supra, rubriek gewijd aan de uitvoering van de door het Rekenhof in zijn voorgaand advies geformuleerde aanbevelingen).

9 Gegevens over de waarderingsregels (Kader XVI)

Kader XVI van het nieuwe model van het financieel verslag vermeldt niet expliciet dat de waarderingsregels in hun totaliteit moeten worden medegedeeld.

Hij lijst, daarentegen, drie waarderingsregels op die betrekking hebben op afschrijvingspercentages (te vervullen), op de waardering van de schuldvorderingen en de schulden tegen hun nominale waarde en op het feit dat er geen voorraden, schuldvorderingen noch schulden zijn uitgedrukt in vreemde valuta. Deze formulering kan de indruk wekken dat het om een standaardtekst gaat die integraal deel uitmaakt van het schema van financiële verslaggeving terwijl deze tekst waarschijnlijk¹⁴ louter als indicatie of illustratie werd medegedeeld.

Het Rekenhof herhaalt derhalve de naar aanleiding van vorig boekjaar geformuleerde aanbeveling. Deze suggereerde de Commissie in kader XVI “Waarderingsregels” een inleidende zin op te nemen waarbij de partijen worden verzocht een integraal overzicht van de toepasselijke waarderingsregels op te nemen, waarbij minimaal de nu al in het wettelijke schema opgenomen waarderingsregels moeten worden vermeld. In afwachting van die aanpassing zou in die zin een aanbeveling moeten worden gericht aan de politieke partijen.

¹² Doc 54 2449/002, p. 1179.

¹³ Doc 54 2449/003, p. 1467.

¹⁴ De Commissie had eerder, bij de opmaak van het nieuwe model van financieel verslag, gevolg gegeven aan een aanbeveling van het Rekenhof die het had geformuleerd naar aanleiding van zijn onderzoek van de financiële verslagen over boekjaar 2012 (DOC 53 2786/003, p. 39) en die erin bestond om aan de politieke partijen te vragen al hun waarderingsregels mede te delen en om een standaardtekst in te voegen die preciseerde dat dit het geval was. Het Rekenhof veronderstelt dat de Commissie, bij de opmaak van het nieuwe model van financieel verslag, niet opzettelijk haar voorgaande vraag heeft laten vallen om alle waarderingsregels op te nemen aangezien deze vraag bijdraagt aan de transparantie en vergelijkbaarheid van de door de politieke partijen opgestelde financiële verslagen.

- 9.1 Alle financiële verslagen vermelden waarderingsregels. De draagwijdte ervan verschilt echter van de ene partij ten opzichte van de andere.
- 9.2 Drie partijen [MR – DéFI – PP] vermelden uitsluitend de in het nieuwe model van financieel verslag opgenomen waarderingsregels. Voor één van deze drie partijen [PP], beperken de waarderingsregels zich tot het vermelden van twee afschrijvingstermijnen en een vermelding dat de schuldvorderingen en de schulden tegen hun nominale waarden worden gewaardeerd.
- De andere partijen hernemen verschillende waarderingsregels die over het algemeen gedetailleerder zijn dan deze die in het wettelijke schema opgenomen zijn.
- 9.3 Zeven partijen (N-VA – sp.a – cdH – Groen – Ecolo – Vlaams Belang – PVDA-PTB) vermelden spontaan dat ze al hun waarderingsregels opnemen.
- Eén partij [DéFI] preciseert, in een commentaar die volgt op de identificatie van haar componenten, dat al haar waarderingsregels worden medegedeeld. Deze zijn in elk geval slechts gelijk aan deze die uitdrukkelijk zijn opgenomen in het model van financieel verslag.
- 9.4 Vijf partijen [PS – cdH – Ecolo – PVDA-PTB – PP] maken geen melding van de door het wettelijke schema voorziene waarderingsregel die aangeeft dat er geen voorraden noch schuldvorderingen of schulden uitgedrukt in vreemde valuta zijn. Bij één partij [CD&V] verschilt de formulering van deze waarderingsregel van deze opgenomen in het wettelijke schema.
- 9.5 Bij één partij [Ecolo] zijn de waarderingsregels opgenomen in een bijlage, wat evenwel wordt gemeld in kader XVI.
- 9.6 De waarderingsregels van dezelfde partij [Ecolo], hernomen in het financieel verslag 2015, verwezen¹⁵ verkeerdelijk naar het feit dat ze waren opgemaakt in toepassing van het koninklijk besluit van 19 december 2003 betreffende de boekhouding van vzw's. De waarderingsregels hernomen in het financieel verslag 2016 preciseren¹⁶ ditmaal correct dat ze werden opgesteld in toepassing van het koninklijk besluit van 30 januari 2001 tot uitvoering van het wetboek van vennootschappen.
- Ondanks deze rechtzetting behoudt de partij de waarderingsregel die de mogelijkheid creëert om reserves voor verkiezingsuitgaven aan te leggen, wat in strijd is met de bepalingen van voormeld koninklijk besluit van 30 januari 2001.
- 9.7 Bij een andere partij [PP] maakt de waarderingsregel inzake de afschrijving van meubilair en rollend materieel melding van een periode van 5 jaar in 2016 terwijl dit in 2015 nog 4 jaar was en in 2014 ook 5 jaar. Bij ontstentenis van enige indicatie ter zake is het niet mogelijk vast te stellen of het om een door de beheerraad naar behoren genomen beslissing gaat dan wel om een schrijffout.

¹⁵ DOC 54 1959/003, p. 1528.

¹⁶ DOC 54 2499/003, p. 1475.

10 Gegevens over de consolidatiemethode (Kader XVII)

Met uitzondering van één partij [DéFI] waarvan de vermeldingen de voorziene vorm van kader XVII niet respecteren, zijn er geen significante opmerkingen over de wijze waarop alle politieke partijen kader XVII hebben ingevuld.

11 Gegevens over de concordantietabel "Vermogen" (Kader XVIII)

11.1 Zoals vorige jaren vult één politieke partij [Ecolo] kader XVIII aan met een tweede kader XVIII waarin de bewegingen inzake subsidies zijn opgenomen. Deze tweede versie maakt het echter voor de betrokken partij mogelijk het verschil te verklaren dat verderop in punt 5 van deel 2 van dit advies wordt vastgesteld. Voor zover deze bijlage de bewegingen inzake subsidies integreert, zou zij trouwens op een nuttige manier het huidige kader XVIII kunnen vervangen. In afwachting verwijst het Rekenhof nochtans naar zijn aanbevelingen omtrent de voorstellingen geformuleerd onder punt 1 van dit deel.

11.2 Het financiële verslag van twee partijen [PVDA-PTB - DéFI] maakt geen melding van de in het wettelijke schema opgenomen tekst onderaan kader XVIII (rubriek "Opmerkingen"). Bij één van deze twee partijen [PVDA-PTB] worden onderaan deze kader evenwel ad hoc opmerkingen geformuleerd.

12 Vragen om bijkomende inlichtingen

Het Rekenhof heeft aan zes partijen vragen om bijkomende inlichtingen gesteld. Alle antwoorden werden binnen de vooropgestelde termijn (één maand) toegezonden.

Deel 2 - Financiële aspecten

1. Onderzoek van de variaties tussen boekjaren

Zoals dat het geval was in voorgaande adviezen, werd het onderzoek van de variaties tussen boekjaren uitgevoerd aan de hand van een dubbele materialiteitsgrens (materialiteitscriterium).

Als eerste materialiteitsgrens werd een absoluut bedrag genomen dat gelijk is aan 5 % van het geconsolideerde balanstotaal van het jaar 2016. Voor elk bedrag boven dit referentiebedrag, betreffende het onderzochte of het voorgaande boekjaar, werd nagegaan of het eveneens beantwoordde aan een tweede materialiteitscriterium.

Het tweede criterium heeft betrekking op de omvang van de variatie tussen de twee boekjaren. Elk bedrag van het boekjaar 2016 dat ten minste het tweevoud is – of ten minste met de helft is verminderd – ten opzichte van de waarde van het boekjaar 2015, wordt beschouwd als beantwoordend aan het tweede materialiteitscriterium.

Op basis van die beide gecumuleerde grenswaarden heeft het Rekenhof alle jaarlijkse variaties in de financiële verslagen aan een onderzoek onderworpen. Elke rubriek waarvan de bedragen beantwoorden aan dat bovenvermeld dubbel criterium wordt hierna behandeld en kan een aandachtspunt zijn voor de Controlecommissie.

Als een verklaring van de vastgestelde variatie kon worden gevonden dankzij de gegevens die in de financiële staten zijn vermeld of dankzij bijkomende duiding door de partijen, wordt die in de commentaar vermeld.

1.1 Vaststellingen die gelden voor de meeste politieke partijen

Boekjaar 2016 was, net zoals boekjaar 2015, geen verkiezingsjaar. Wat de variaties betreft van de kosten inzake reclame, propaganda en vergaderingen, met inbegrip van de verkiezingskosten of de desbetreffende voorzieningen is er op het niveau van de politieke partijen geen algemene tendens vast te stellen.

Aldus boeken acht partijen [N-VA – Open VLD – sp.a – Groen – Ecolo – PVDA-PTB – DéFI – PP] in 2016 lagere kosten inzake reclame, propaganda en vergaderingen, met inbegrip van de verkiezingskosten, dan in 2015, terwijl dit voor vijf andere partijen [PS – MR – CD&V – cdH – Vlaams Belang] net andersom is.

Inzake de voorzieningen voor risico's en kosten (die de voorzieningen voor verkiezingspropaganda omvatten maar niet uitsluitend) heeft één partij [N-VA] in 2016 hetzelfde bedrag als voorziening geboekt als in 2015, hebben vijf partijen [PS – CD&V – sp.a – Groen – Vlaams Belang] een hogere voorziening geboekt en vijf partijen [MR – Open VLD – cdH – PVDA-PTB – PP] een lagere voorziening. Eén partij [DéFI] heeft geen voorziening noch een terugname geboekt tijdens de twee boekjaren en, tot slot, heeft één partij [Ecolo] een terugname geboekt tijdens de twee boekjaren.

De hierna volgende vaststellingen hebben betrekking op de bedragen van de geconsolideerde balansen. Bij de meeste partijen worden de voornaamste wijzigingen op het vlak van verkiezingskosten en ermee gepaard gaande voorzieningsbewegingen geregistreerd

Financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (Boekjaar 2016) / 14

bij één of twee componenten. Om nodeloze herhalingen te vermijden, worden deze wijzigingen (op het niveau van de componenten) niet opgenomen in de hierna volgende paragrafen.

De volgende tabel toont voor alle politieke partijen de ter zake vastgestelde cijfers.

Tabel 1 – Impact, op de resultatenrekening, van de wijzigingen inzake geboekte kosten m.b.t. reclame, propaganda en vergaderingen, met inbegrip van de verkiezingskosten en de bewegingen van de voorzieningen voor risico's en kosten (in duizend euro)

Partijen	Kosten (1)		Delta als resultaat (3)	Voorzieningen (2)		Delta als resultaat (4)	Nettodelta als resultaat (5)
	2016	2015		2016	2015		
N-VA	3.316	3.715	399	850	850	0	399
PS	1.202	946	-256	985	933	-52	-308
MR	1.820	1.434	-386	740	974	234	-152
CD&V	1.914	1.563	-351	1.027	970	-57	-408
Open Vld	395	712	317	1.291	1.355	64	381
sp.a	863	1.275	412	1.072	984	-88	324
cdH	869	794	-75	1.201	1.547	346	271
Groen	642	704	62	486	426	-60	2
Ecolo	483	640	157	-494	-638	-144	13
Vlaams Belang	690	621	-69	153	131	-22	-91
PVDA-PTB	326	482	156	100	149	49	205
DéFI	0	210	210	0	0	0	210
PP	38	50	12	50	100	50	62

- (1) Deze post stemt overeen met rubriek II, B, 4, "Reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten" van de (geconsolideerde) resultatenrekening.
- (2) Deze post stemt overeen met rubriek II, F, van de (geconsolideerde) resultatenrekening. Positief bedrag = nettotoevoeging aan voorzieningen voor risico's en kosten. Negatief bedrag = nettobesteding of nettoterugname van voorzieningen voor risico's en kosten.

- (1&2) De cijfergegevens van de kolommen "Kosten" en "Voorzieningen" bevatten andere bedragen dan de kosten die enkel en alleen verband houden met de verkiezingskosten. De nettoweerslag van laatstgenoemde kosten op de resultatenrekening is terug te vinden op de laatste lijn van bijlage XI.C van de financiële verslagen.
- (3) Bij alle partijen vertegenwoordigt deze delta de weerslag op de resultatenrekening 2016 (ten aanzien van 2015) van de in de loop van het jaar 2016 uitgevoerde boeking van de kosten voor reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten.
- (4) Deze delta vertegenwoordigt de weerslag op de resultatenrekening 2016 (ten aanzien van 2015), toe te schrijven aan tijdens het boekjaar geboekte bewegingen inzake voorzieningen voor risico's en kosten.
- (5) Deze delta vertegenwoordigt de uiteindelijke nettoweerslag op de resultatenrekening 2016 (ten aanzien van 2015) van de gecumuleerde bedragen vermeld in de punten (3) en (4). Positief bedrag = netto positieve weerslag. Negatief bedrag = netto negatieve weerslag.

1.2 N-VA

a) Componenten

De overige schulden op ten hoogste één jaar van N-VA vzw dalen van 9.513.968 euro naar 0 euro. De commentaar op deze variatie wordt hieronder verstrekt.

b) Geconsolideerde rekeningen

De overige schulden op ten hoogste één jaar dalen van 9.513.968 euro naar 0 euro. In 2015 werd de aankoop van een gebouw (zetel van de partij) gedeeltelijk gefinancierd door een investeringskrediet en gedeeltelijk door eigen middelen. Aangezien de aankoopakte pas werd verleden in 2016 terwijl de aankoopovereenkomst werd getekend in 2015, diende de overeenkomstige schuld eind 2015 te worden geboekt bij de overige schulden. Deze boekhoudkundige operatie werd in 2016 afgeboekt.

1.3 PS

a) Componenten

- Het eigen vermogen van *Fonsoc* vzw daalt van 834.677 euro naar 368.101 euro wegens het negatieve resultaat ten belope van het verschil.
- De liquide middelen van *Groupe socialiste de la Communauté française fv* dalen van 1.224.249 euro naar 513.235 euro. De verhoging van de geldbeleggingen verklaart deze daling ten dele. Ze vloeit ook voort uit de terugbetaling van een schuld van 400.000 euro tegenover *Groupe socialiste de la Chambre fv* (bijkomende inlichting).
- Het resultaat van *Groupe socialiste du Sénat fv* stijgt van -889.611 euro naar 83.675 euro. Deze stijging wordt hoofdzakelijk verklaard door de daling van de kosten andere dotaties van 943.943 euro naar 0 euro. Die is het gevolg van de schrapping,

in 2016, van een buitengewone dotatie ten voordele van *Institut Emile Vandervelde* vzw (bijkomende inlichting).

- De kosten andere dotaties van *Groupe socialiste de la Chambre* fv stijgen van 552.000 euro naar 1.132.000 euro. Deze stijging is het gevolg van een financiële dotatie ten voordele van *Institut Emile Vandervelde* vzw ter vervanging van de in de vorige paragraaf vermelde dotatie (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken.

1.4 MR

a) Componenten

De liquide middelen van *Gestion et Action Libérale* vzw (consoliderende entiteit) stijgen van 304.798 euro naar 981.505 euro. Deze variatie (samen met deze van de geldbeleggingen) is – net zoals vorig boekjaar – het gevolg van het geheel van de in 2016 geboekte bewegingen op balansniveau waarin het totaal van de bronnen van de middelen groter was dan het totaal van de aanwendingen van de middelen (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken.

1.5 CD&V

a) Componenten

De uitzonderlijke opbrengsten van *Unitas* vzw stijgen van 5.447 euro naar 1.126.154 euro hoofdzakelijk door het boeken van een uitzonderlijke meerwaarde bij de realisatie van een vast actief.

b) Geconsolideerde rekeningen

Het resultaat uit de gewone werking na financieel resultaat daalt van 859.373 euro naar 41.066 euro hoofdzakelijk wegens zowel een daling van de opbrengsten uit de gewone werking als een stijging van de kosten voor de gewone werking. Het geconsolideerd resultaat zelf stijgt van 786.171 euro naar 1.157.63 euro. Deze omgekeerde variatie is het gevolg van de impact van de uitzonderlijke opbrengsten op het niveau van de component *Unitas* vzw.

1.6 Open Vld

a) Componenten

Geen betrokken rubrieken.

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken

1.7 sp.a

a) Componenten

Geen betrokken rubrieken

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken.

1.8 cdH

a) Componenten

Geen betrokken rubrieken.

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken.

1.9 Groen

a) Componenten

- De opbrengsten van de dotaties van geconsolideerde verbonden entiteiten van *Groen Nationaal fv* dalen van 757.615 euro naar 324.725 euro. Op basis van een periodieke evaluatie van de financieringsnood of wens tot aanleg van reserves (onder meer voor verkiezingsuitgaven) door *Groen fv* worden de dotaties verdeeld naar de geconsolideerde entiteiten. De voormelde daling wordt verklaard doordat in 2016 een lagere dotatie volstond (bijkomende inlichting).

Het resultaat van dezelfde component daalt van 344.527 euro naar 4.908 euro voornamelijk wegens de al aangehaalde daling van de opbrengsten van de dotaties van geconsolideerde verbonden entiteiten.

- Het resultaat van *Groen Fonds vzw* (consoliderende entiteit) stijgt van -492.552 euro naar 7.989 euro. De daling van de kosten van de dotaties aan geconsolideerde verbonden entiteiten verklaart hoofdzakelijk de verbetering van dit resultaat.
- Het resultaat van *Groenhuis vzw* daalt van 296.358 euro naar 76.986 euro hoofdzakelijk wegens de stijging van de personeelskosten.

Financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (Boekjaar 2016) / 18

b) Geconsolideerde rekeningen

Het resultaat uit de gewone werking na financieel resultaat daalt van 345.646 euro naar 171.614 euro hoofdzakelijk wegens de stijging van de personeelskosten. Het geconsolideerde resultaat daalt van 290.478 euro naar 177.860 euro. Deze minder uitgesproken variatie is het gevolg van de daling van de uitzonderlijke kosten in 2016.

1.10 Ecolo

a) Componenten

- Langs passiefzijde van *Ecodota-Ecolo Fédéral* vzw (consoliderende entiteit) dalen de voorzieningen voor pensioenen en soortgelijke verplichtingen van 579.555 euro naar 77.037 euro. Voor boekjaar 2015 werd deze post door de bedrijfsrevisor toegelicht in de zin dat deze overeenkomt met voorzieningen die bestemd zijn om de contractuele compenserende verplichtingen en de vooropzeg te dekken, voor het gedeelte dat als een vermoedelijke kost wordt gezien in verband met het sociale herstructureringsplan.

Het resultaat van deze component stijgt van -1.140.978 euro naar 82.014 euro. De dalingen op het niveau van de personeelskosten en de kosten voor administratie en beheer zijn, wat grootteorde betreft, de twee voornaamste die deze evolutie verklaren.

- De liquide middelen van *Maison de l'Ecologie de la Vallée de la Sambre* vzw stijgen van 85.068 euro naar 263.706 euro. Het maatschappelijk fonds en reserves van dezelfde component stijgt van 155.882 euro naar 320.565 euro. Uit kader XVIII blijkt dat deze variaties hoofdzakelijk toe te schrijven zijn aan het samenvoegen van de rekeningen van deze vzw met de rekeningen van *Coordination Inter Hennuyère* vzw.
- De liquide middelen van *Coordination provinciale Luxembourgeoise* vzw dalen van 227.370 euro naar 92.588 euro voornamelijk wegens een voorschot ten bedrage van 150.000 euro toegekend aan *Ecodota-Ecolo Fédéral* vzw (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

- Langs passiefzijde dalen de voorzieningen voor pensioenen en soortgelijke verplichtingen van 579.555 euro naar 77.037 euro. Deze variatie is identiek aan deze die hierboven werd uiteengezet voor *Ecodota-Ecolo Fédéral* vzw.
- Parallel aan dat van *Ecodota-Ecolo Fédéral* vzw, stijgt het resultaat van het boekjaar van -1.055.452 euro naar 243.653 euro.

1.11 Vlaams Belang

a) Componenten

Geen betrokken rubrieken.

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken.

1.12 PVDA-PTB

a) Componenten

- De bijdragen van geconsolideerde verbonden entiteiten (opbrengsten) van *PVDA-PTB-22 vzw* stijgen van 10 euro naar 1.216.286 euro. Deze variatie is het gevolg van de voor 2016 genomen beslissing om de betalingen te centraliseren bij de vzw in plaats van bij *Partij van de Arbeid van België fv*. Daar de eigen opbrengsten van de vzw onvoldoende waren, werden de bijdragen vanuit de andere geconsolideerde verbonden entiteiten verhoogd. (bijkomende inlichting).
 - Bij de componenten *PVDA-PTB-22 vzw* en *Partij van de Arbeid van België fv* worden drie specifieke variaties waargenomen. Ze zijn alle drie het gevolg van de hierboven vermelde beslissing.
 1. De kosten van dotaties naar geconsolideerde verbonden entiteiten stijgen van 532.000 euro naar 1.070.401 euro (stijging met 538.401 euro) bij de eerste component terwijl de opbrengsten van dezelfde aard dalen van 539.440 euro naar 13.791 euro (daling met 525.649 euro) bij de tweede component.
 2. De publicatiekosten stijgen van 0 euro naar 208.034 euro bij de eerste component en van 247.640 euro naar 0 euro bij de tweede.
 3. De kosten van reclame, propaganda en vergaderingen, met inbegrip van de verkiezingskosten, stijgen van 10.664 euro naar 272.071 euro (stijging met 261.407 euro) bij de eerste component en van 264.041 euro naar 5.800 euro (daling met 258.241 euro) bij de tweede.
 - Het eigen vermogen van *Partij van de Arbeid van België fv* stijgt van 93.057 euro naar 222.756 euro. Deze variatie wordt verklaard door het resultaat dat stijgt van -225.032 euro naar 126.699 euro, wat hoofdzakelijk te verklaren is doordat de kosten voor de gewone werking sterker dalen dan de opbrengsten uit de gewone werking.
 - Het resultaat van *Dienen vzw* daalt van 229.291 euro naar -9.345 euro. Deze variatie wordt verklaard door zowel de daling van de opbrengsten uit de gewone werking als de stijging van de kosten voor de gewone werking.
 - De diensten en diverse goederen van *Studiedienst PVDA vzw* dalen van 189.722 euro naar 61.914 euro. Deze variatie is voornamelijk te verklaren door de dalingen van de kosten voor reclame, propaganda en vergaderingen, met inbegrip van de verkiezingskosten.
- b) Geconsolideerde rekeningen
- Geen betrokken rubrieken.

1.13 DéFI**a) Componenten**

De bij deze partij op het niveau van de componenten gebruikte terminologie wijkt occasioneel af van die van het wettelijke schema (cf. opmerking geformuleerd onder punt 5.4 van deel 1 van onderhavig verslag). In wat volgt wordt deze terminologie – hoewel verkeerd – aangehouden.

- Het resultaat van *DéFI fv* stijgt van -96.498 euro naar -27.620 euro voornamelijk wegens een sterkere vermindering van de "kosten voor voorraden, goederen, diensten en diverse goederen" dan van de "omzet".
- Het overgedragen resultaat van *Solidarité DéFI vzw* (consoliderende entiteit) stijgt van -8.754 euro naar 241.713 euro. Deze variatie stemt overeen met het resultaat van het boekjaar dat stijgt van 109.064 euro naar 250.496 euro. Dit resultaat wordt voornamelijk beïnvloed door de daling van de "kosten voor voorraden, goederen, diensten en diverse goederen".

De schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen van dezelfde component dalen van 140.000 euro naar 0 euro wegens de aanzuivering ervan en bij ontstentenis van een nieuwe schuld op meer dan één jaar.

De "handelsschulden" van de voornoemde component dalen van 117.387 euro naar 17.147, euro voornamelijk wegens de betaling van een in 2015 geboekte schuld van 90.000 euro tegenover een leverancier (bijkomende inlichting van 2015).

b) Geconsolideerde rekeningen

- Het overgedragen resultaat stijgt van 142.319 euro naar 346.684 euro. Deze variatie stemt overeen met deze van het geconsolideerde resultaat dat stijgt van 15.200 euro naar 204.365 euro. Deze stijging is voornamelijk het gevolg van de daling van de kosten voor reclame, propaganda en vergaderingen, met inbegrip van de verkiezingskosten, die dalen van 209.696 euro naar 0 euro.
- De schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen dalen van 140.000 euro naar 0 euro en de schulden uit de gewone werking op ten hoogste één jaar dalen van 135.552 naar 32.149 euro. De reden voor deze twee variaties werd hierboven becommentarieerd onder punt a) in het kader van het onderzoek van *Solidarité DéFI vzw*.

1.14 PP**a) Componenten**

De materialiteitsgrens (5% van het geconsolideerde balanstotaal) van de partij PP bedraagt 9.000 euro. Door dit lage bedrag neemt het aantal boekhoudkundige rubrieken die kunnen worden becommentarieerd toe. Om nodeloze herhalingen te vermijden zijn enkel de variaties van de geconsolideerde rekeningen in het voorliggende advies vermeld.

b) Geconsolideerde rekeningen

- De vorderingen op ten hoogste één jaar stijgen van 3.698 euro naar 10.590 euro voornamelijk wegens de stijging van de « overige vorderingen ». Dit is het gevolg van de in 2016 aan medewerkers toegekende terugbetaalbare voorschotten (bijkomende inlichting).
- De bijdragen van de mandatarissen (opbrengsten) dalen van 16.038 euro naar 2.970 euro, wegens, enerzijds, het vertrek uit de partij van één van de twee mandatarissen die bijgevolg niets meer heeft gestort en, anderzijds, door de aanpassing van de berekening – m.n. vermindering - van de bijdragen van het tweede kamerlid (bijkomende inlichting).
- De diverse opbrengsten dalen van 29.576 euro naar 2.001 euro. Bijlage IX bij boekjaar 2015 vermeldde de terugbetaling van kosten voor derden. In 2016 vermeldt dezelfde bijlage een bedrag van 0 euro met betrekking tot deze terugbetaling van kosten voor derden en vermeldt ze het bestaan van drie andere soorten diverse opbrengsten voor een totaal van 2.001 euro.
- De personeelskosten stijgen van 5.498 euro naar 15.090 euro wegens de verhoging van het aantal personeelsleden en de toename van het aantal gepresteerde uren per week (bijkomende inlichting).
- Het geconsolideerde resultaat daalt van 30.273 euro naar 2.181 euro, voornamelijk wegens de daling van de Belgische overheidsbijdragen, de voormelde daling van de bijdragen van de mandatarissen en van de diverse opbrengsten.

2 Algemeen onderzoek van de rekeningen van de componenten en van de geconsolideerde rekeningen

In deze rubriek komen alleen de opmerkingen voor waarover de partijen in het vorige boekjaar/de vorige boekjaren geen verklarende commentaar hebben verstrekt.

Voor geen enkele partij moet een opmerking worden gemaakt.

3 Cijfermatig nazicht van het verband tussen een wijziging van het geconsolideerde vermogen en het geconsolideerde resultaat van het boekjaar

Op basis van de tabel "Evolutie van het geconsolideerde patrimonium" (in de toelichting bij de geconsolideerde jaarrekening) is het Rekenhof het precieze karakter nagegaan van het cijfermatige verband "Nieuw geconsolideerd vermogen = geconsolideerd vermogen op het einde van het vorige boekjaar + geconsolideerd resultaat van het boekjaar - Variatie van de kapitaalsubsidies".

Uit die verificatie komt geen enkel verschil naar voren dat elders niet werd toegelicht.

4 Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerde resultaat en de cumul van de resultaten van de verschillende componenten

Het nazicht van het verband "Geconsolideerd resultaat - Cumul van de resultaten van de componenten = 0" resulteert in een verschil van 83.312 euro bij één partij [PS]. Zoals bij de voorgaande boekjaren heeft die partij aangegeven dat zij in het kader van de consolidatie op het niveau van kader XVIII aanpassingen doorvoert op wederkerige rekeningen.

5 Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerde patrimonium en de cumul van de patrimonium van de verschillende componenten

Uit het nazicht van het verband "Geconsolideerd patrimonium - Cumul van de patrimonium van de componenten = 0" komen de volgende verschillen naar voren:

N-VA	0 euro
PS	880.847 euro [*]
MR	0 euro
CD&V	-86.990 euro [*]
Open Vld	0 euro
sp.a	0 euro
cdH	0 euro
Groen	0 euro
Ecolo	-28.511 euro [*]
Vlaams Belang	0 euro
PVDA-PTB	0 euro
DéFI	0 euro
PP	0 euro

Het Rekenhof is van oordeel dat de verschillen die het tijdens zijn onderzoek had vastgesteld, niet meer moeten worden becommentarieerd aangezien de kaders XVII en XVIII en/of expliciete commentaar (eventueel geformuleerd voor vorige boekjaren) de passende rekenkundige verantwoordingen verstrekken. Dit is het geval voor de drie verschillen aangemerkt met een asterisk [*].

Deel 3 - Vragen gericht aan alle politieke partijen

De Controlegecommissie heeft zich nog niet uitgesproken over de door het Rekenhof geformuleerde aanbevelingen (gebruik van de boekhoudkundige techniek van de bestemde fondsen en de boekhoudkundige verwerking van belastingen en taksen) die het heeft geformuleerd naar aanleiding van de vragen om bijkomende inlichtingen aan alle politieke partijen in het kader van de controle van de financiële verslagen 2015.

Het Rekenhof is bij zijn onderzoek van de financiële verslagen 2016 niet opnieuw ingegaan op deze aangelegenheden. Voor het boekjaar 2016 heeft het Rekenhof geen vragen gesteld bestemd voor alle politieke partijen.

Er bestaat ook een Franse versie van dit verslag.
Il existe aussi une version française de ce rapport.

■■■■■ ■■■■

ADRES
Rekenhof
Regentschapsstraat 2
B-1000 Brussel

TEL.
+32 2 551 81 11

FAX
+32 2 551 86 22

www.rekenhof.be

ANNEXES

Avis de la Cour des comptes
concernant les rapports
financiers sur la comptabilité
des partis politiques et de leurs
composantes (Exercice 2016)

Rapport adopté en assemblée générale de la Cour des comptes du 4 octobre 2017

Par lettre du 7 juillet 2017, le président de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques a transmis à la Cour des comptes les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2016¹ et lui a demandé de rendre, dans un délai de trois mois, un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports.

En vertu de l'article 24, deuxième alinéa, de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour l'élection de la Chambre des représentants, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques, modifiée par celle du 6 janvier 2014 et par celle du 11 juin 2015, le président de la Chambre des représentants transmet *« sans délai un exemplaire des rapports financiers ou des documents parlementaires visés à l'alinéa 1er, par lettre recommandée à la poste, à la Cour des comptes en la chargeant de rendre, en application de l'article 1er, 4°, alinéa 3, dans un délai de trois mois, un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports. La Cour des comptes peut en outre demander des renseignements supplémentaires à l'institution visée à l'article 22. »*.

Dans son premier avis remis le 6 août 2003 portant sur les rapports financiers afférents à l'exercice 2002², la Cour des comptes a précisé le cadre légal dans lequel s'inscrit son intervention.

La loi du 6 janvier 2014 modifiant la loi du 4 juillet 1989 a réformé trois des modalités de contrôle de la Cour des comptes dans le cadre de la reddition de son avis sur les rapports financiers des partis politiques :

- L'article 28, 3°, porte la période d'examen des rapports financiers de un à trois mois.
- L'article 28, 4°, prévoit que la Cour des comptes peut demander des renseignements supplémentaires à l'institution visée à l'article 22.
- L'article 31 énonce que le bilan et le compte de résultats de chaque composante des partis politiques sont établis conformément au schéma fixé par la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques.

En vertu des articles 3 et 6 de loi du 11 juin 2015 modifiant la loi du 4 juillet 1989 précitée, ces trois dispositions ont été d'application pour la première fois pour les rapports financiers relatifs à l'exercice 2015.

Le nouveau modèle de rapport financier est constitué par l'annexe 1 du règlement d'ordre intérieur³, adopté par la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques en date du 9 décembre 2015. Les principales modifications par rapport à l'ancien modèle ont été répertoriées dans l'avis de la Cour des comptes concernant les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (exercice 2015)⁴.

¹ DOC 54 2449/001 à 004.

² DOC 51 0021/003, p. 18 et 19.

³ DOC 54 1519/001.

⁴ DOC 54 1959/005, p. 46 et 47.

Les nouvelles dispositions légales ne font état d'aucune mention relative à la publicité à accorder aux demandes de renseignements supplémentaires que la Cour des comptes peut, le cas échéant, adresser aux partis politiques ou aux réponses formulées par ceux-ci. La Cour des comptes a décidé de s'adresser individuellement aux partis, sans faire mention des questions posées aux autres (sauf dans le cas de questions communes à l'ensemble des partis).

Les éventuelles demandes de renseignements supplémentaires s'articulent comme suit :

1. Questions adressées à l'ensemble des partis politiques
Ces questions portent essentiellement sur la collecte d'informations susceptibles de permettre à la Cour des comptes de formuler des recommandations destinées à améliorer la comparabilité des rapports financiers des différents partis politiques. Les questions sont identiques pour l'ensemble des partis. Les réponses reçues sont traitées anonymement dans l'avis rendu par la Cour des comptes.
2. Questions portant sur les comptes rendus par une ou plusieurs composante(s) du parti
3. Questions portant sur les comptes consolidés du parti

Les réponses portant sur des questions spécifiquement adressées à un parti sont traitées, selon leur objet, dans la partie 1 ou 2 de l'avis, avec la mention « (information supplémentaire) ».

Les questions adressées à l'ensemble des partis politiques font l'objet d'un développement dans la partie 3 de l'avis rendu par la Cour des comptes. Dans le cadre de l'examen des rapports financiers relatifs à l'exercice 2016, aucune question commune à l'ensemble des partis n'a toutefois été posée.

Compte tenu des données disponibles dans les documents parlementaires, le contrôle des rapports financiers de l'année 2016 des partis politiques porte, comme lors des exercices précédents, sur les aspects formels (Partie 1) et financiers (Partie 2). La Cour des comptes ne se prononce donc pas sur la validité et sur la réalité des opérations sous-jacentes, étant donné qu'elle n'a pas accès aux pièces justificatives.

Mise en œuvre des recommandations formulées par la Cour des comptes dans son précédent avis

Dans son avis portant sur les rapports financiers relatifs à l'exercice 2015, la Cour des comptes a formulé diverses recommandations destinées à renforcer la transparence et la comparabilité des rapports financiers. Les recommandations portaient notamment sur :

- a) La suggestion faite à la Commission de rappeler aux partis la nécessité de respecter rigoureusement le nouveau modèle de rapport financier et, le cas échéant, de restructurer la présentation de leurs documents additionnels (DOC 54 1959/005, p. 50).
- b) La proposition de reprendre, au cadre XVI « Règles d'évaluation » du schéma légal, un texte introductif demandant aux partis de communiquer l'ensemble de leurs règles d'évaluation et, dans l'attente de l'adaptation de ce schéma, de recommander aux partis de déjà reprendre, sous le cadre précité, l'intégralité de leurs règles d'évaluation (DOC 54 1959/005, p. 54).

- c) La proposition, à adresser aux partis, de mentionner, au même cadre XVI « Règles d'évaluation », des informations complémentaires lorsque des règles d'évaluation ont été modifiées depuis le dernier exercice, et ce notamment quant à leur incidence sur la lisibilité et la comparabilité des comptes annuels (DOC 54 1959/005, p. 56).

Par ailleurs, sur la base notamment des réponses aux questions adressées à l'ensemble des partis politiques, la Cour des comptes a constaté que certains d'entre eux utilisaient la technique comptable des fonds affectés (notamment en matière de propagande électorale) en lieu et place de celle des provisions. Au terme de son examen⁵, la Cour a estimé que la technique des fonds affectés ne pouvait s'appliquer dans le cadre des ASBL (et associations de fait) composant les partis politiques.

En conséquence, la Cour a recommandé à la Commission d'inviter les organes de gestion des partis concernés à déterminer, dans le courant de l'exercice 2016, la nouvelle affectation comptable à donner à leurs fonds affectés actuels et à modifier les éventuelles règles d'évaluation y relatives. Pour ce qui concerne plus spécifiquement les fonds affectés aux dépenses électorales, elle a recommandé que les partis concernés procèdent au transfert comptable de ces fonds à destination du poste de provisions pour propagande électorale repris au passif et que, dans le futur, seules lesdites provisions enregistrent les décisions de l'organe de gestion en la matière (DOC 54 1959/005, p. 76).

Dans un souci d'exhaustivité, la Cour des comptes fait mention de la lettre qui lui a été transmise par le président de l'Institut des réviseurs d'entreprises en date du 24 mars 2017. Ce courrier, se référant à l'avis qu'elle a rendu sur les rapports financiers de l'exercice 2015, faisait état de diverses questions relatives au traitement comptable des charges électorales. Celles-ci portaient principalement sur la législation applicable (loi du 21 juin 1921 relative à la comptabilité des ASBL ou loi du 17 juillet 1975 relative à la comptabilité des entreprises), sur l'utilisation - éventuellement conjointe - de la technique comptable des fonds affectés (ou des réserves) et des provisions, ainsi que sur la possible répartition, sur plusieurs exercices, de l'estimation des charges électorales futures.

Dans sa réponse transmise en date du 10 mai 2017, dont copie a été communiquée au président de la Commission de contrôle, la Cour des comptes a confirmé son point de vue quant à l'application stricte de la loi du 17 juillet 1975 et de ses arrêtés d'exécution ainsi qu'au recours général et exclusif⁶ de la technique des provisions, en particulier en matière de couverture des charges électorales futures. Elle a par ailleurs précisé, qu'à son estime, en fonction de règles d'évaluation fixées par l'organe de gestion, un plan progressif de dotation aux provisions pour propagande électorale pourrait être établi sur plusieurs années et que, sous l'impulsion de la Commission de contrôle, le législateur pourrait, le cas échéant, fixer un certain nombre de règles de base à appliquer par l'ensemble des partis.

Enfin, le traitement, par la Cour des comptes, des réponses à la seconde question adressée à l'ensemble des partis politiques a mis en évidence des divergences quant à la manière dont les partis politiques procédaient à l'enregistrement comptable de leurs taxes et impôts. Cette diversité de traitement résulte à la fois de l'interprétation des législations comptables

⁵ DOC 54 1959/005, p. 73 à 76.

⁶ Les règles de comptabilisation en matière de réserves, découlant de la loi de 1975 et de ses arrêtés d'exécution, restent évidemment intégralement d'application mais en dehors de toute substitution à la technique des provisions.

applicables et du fait que l'intitulé « Impôts sur le résultat » du schéma légal actuel cadre mal avec le régime d'imposition propre aux ASBL.

En conséquence, la Cour a suggéré que la Commission demande aux partis politiques de lire l'intitulé « Impôts sur le résultat » comme correspondant à « Charge d'impôts supportée au cours de l'exercice » et, dans cette optique, de respecter, à dater de l'exercice 2016, la subdivision comptable proposée dans l'avis rendu par la Cour (DOC 54 1959/005, p. 79).

Le document parlementaire⁷ relatif à l'examen, par la Commission de contrôle, des rapports financiers des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2015 ne fait pas mention de discussion ou de décision quant aux recommandations évoquées ci-dessus.

⁷ DOC 54 1959/005.

Partie 1 - Aspects formels

1 Respect du nouveau modèle de rapport financier

Pour l'exercice 2016, la Cour des comptes n'a pas observé d'anomalie et/ou de manquement significatif en ce qui concerne la nouvelle structure générale des rapports financiers. Elle constate, par ailleurs, que plusieurs partis ont tenu compte des observations formulées dans son avis sur les rapports financiers relatifs à l'exercice 2015. Elle a néanmoins encore constaté :

- 1.1 D'un point de vue strictement formel, le document reprenant le texte introductif s'écarte plus ou moins largement de celui prévu par le schéma légal (titre non conforme, mentions ou paragraphes additionnels) dans le chef de trois partis [MR - Groen - PVDA-PTB]. La formulation même de l'unique alinéa introductif prévu par le schéma légal n'est pas correctement reprise par trois partis [PS - PVDA-PTB - DéFI].
- 1.2 Six partis [N-VA - PS - MR - Open VLD - Groen - DéFI] joignent à leur rapport financier des documents non prévus par le schéma légal (description des méthodes de consolidation, rapport au conseil d'administration ou rapport de gestion, résumé financier, contrôles comptables ou encore informations de portée didactique).

À l'instar de l'exercice précédent, la Cour des comptes suggère à la Commission de demander aux partis concernés de limiter la production de pièces non exigées par le modèle de rapport financier aux seuls documents de portée réellement informative (méthodes particulières de consolidation, rapport au conseil d'administration ou rapport de gestion, etc.) et de regrouper ces derniers sous une rubrique finale intitulée « Annexes » (toutefois actuellement non prévue par le schéma légal).

La Cour des comptes observe que le schéma légal relatif aux comptes de résultats des composantes ainsi que du compte consolidé, tel qu'actuellement en vigueur conformément à l'annexe 1 du règlement d'ordre intérieur de la Commission de contrôle, n'intègre pas les modifications apportées par l'arrêté royal du 18 décembre 2015⁸ (M.B. du 30 décembre 2015), à l'arrêté royal du 30 janvier 2001 portant exécution du code des sociétés. Parmi celles-ci figure notamment la suppression des notions de charges et de produits exceptionnels, qui sont désormais remplacées par celles de charges et produits non récurrents, lesquels font dorénavant partie intégrante des charges et produits d'exploitation (ou charges et produits sur activités courantes dans le cadre du schéma des partis politiques) ou des charges et produits financiers s'ils correspondent à cette nature. Par ailleurs, les frais d'établissement ne sont plus repris parmi les actifs immobilisés mais bien sous une nouvelle rubrique séparée, en premier point des rubriques comptables.

⁸ Arrêté royal transposant la directive 2013/34/UE du Parlement européen et du Conseil du 26 juin 2013 relative aux états financiers annuels, aux états financiers consolidés et aux rapports y afférents de certaines formes d'entreprises, modifiant la directive 2006/43/CE du Parlement européen et du Conseil et abrogeant les directives 78/660/CEE et 83/349/CEE du Conseil.

La Cour des comptes suggère à la Commission d'examiner si elle souhaite conserver les spécificités actuelles du schéma du rapport financier à rendre par les partis politiques ou si, au contraire, elle entend aligner ledit schéma sur les nouvelles prescriptions légales.

2 Qualité du ou des signataire(s) des états financiers

Le schéma légal prévoit que le texte introductif du rapport financier soit signé par la/les personne(s) autorisée(s) à représenter l'ASBL chargée, en vertu des articles 22 et 23 de la loi du 4 juillet 1989, de l'élaboration des rapports financiers.

Les dispositions précitées sont globalement respectées par tous les partis.

Le texte introductif du rapport financier d'un parti [N-VA] ne porte toutefois aucune signature manuscrite.

3 Existence des données identificatrices et financières pour chacun des partis politiques et chacune de leurs composantes

Pour l'ensemble des partis, aucune donnée identificatrice n'est manquante. Excepté pour un parti [PS], les données financières sont également complètes.

Les comptes de l'ASBL FONSOC (entité consolidante) repris dans le rapport initialement transmis⁹ par le parti [PS] sont identiques à ceux de l'ASBL GEFI. Il en est de même des comptes de l'association de fait *Conseillers Provinciaux socialistes du Hainaut*, qui reprennent les chiffres de l'ASBL *Parti Socialiste Fédération de Mons-Borinage*. Les informations communiquées au cadre XVIII sont, par contre, vraisemblablement correctes (en considérant l'exactitude du report des patrimoines de départ respectifs).

La Cour des comptes a, dans le cadre de ses demandes de renseignements complémentaires adressées au parti, obtenu copie des comptes concernés et pu s'assurer que l'examen de ces comptes ne soulève aucune remarque particulière.

Par ailleurs, le parti a communiqué à la Commission de contrôle ainsi qu'à la Cour des comptes une version corrigée¹⁰ de l'intégralité de son rapport financier relatif à l'exercice 2016.

4 Respect des exigences formelles relatives aux données identificatrices des partis politiques et de leurs composantes

En ce qui concerne l'exercice 2016, la Cour des comptes n'a pas observé d'anomalie et/ou de manquement significatif quant à la manière dont les différents partis politiques ont répondu aux exigences formelles relatives à l'identification de leurs différentes composantes.

Nonobstant le rappel adressé en 2013 par la Commission¹¹, divers manquements formels mineurs sont toutefois encore observés auprès de la plupart des partis (pas de mention

⁹ DOC 54 2449/001.

¹⁰ Le document parlementaire 54 2449/005 fait état des deux comptes corrigés.

¹¹ DOC 53 2786/003, p. 39.

systématique de la profession ou confusion occasionnelle de cette dernière avec la fonction dans l'organe de gestion, pas de mention systématique, pour les ASBL, du numéro de l'article des statuts relatif à l'objet social ou de l'objet social lui-même et, enfin, pas de mention systématique de la composition de l'organe de contrôle).

5 Respect des schémas prévus pour la présentation des données relatives aux comptes des composantes et au compte consolidé

- 5.1 Le nouveau modèle de rapport financier prévoit l'indication du numéro national d'entreprise sur chaque page des comptes consolidés. Cette indication est manquante pour un parti [CD&V]. Elle est indûment reprise dans les comptes des composantes de cinq partis [N-VA - sp.a - Groen - PVDA-PTB - PP].
- 5.2 Deux partis [MR - PP] n'utilisent pas, pour chacune de leurs composantes, le schéma approprié mais utilisent celui spécifiquement prévu pour la consolidation. Les différences sont toutefois très minimes entre les deux présentations. Dans le chef d'un parti [PVDA-PTB], certaines composantes utilisent le schéma prévu pour la consolidation. Chez un autre parti [PS], les comptes de certaines composantes reprennent une rubrique « Amortissements sur écarts de consolidation positifs » qui est spécifiquement prévue pour les comptes consolidés. Dans le chef d'un troisième parti [MR], les comptes des composantes reprennent aussi systématiquement un cadre exclusivement réservé aux comptes consolidés (évolution du patrimoine consolidé). Chez un dernier parti [PS], deux composantes reprennent erronément le même cadre.
- 5.3 Comme lors de l'exercice précédent, un parti [PVDA-PTB] présente des comptes consolidés et des comptes de composantes bilingues. Cette présentation s'écarte stricto sensu de celle prévue par le schéma légal.
- 5.4 Comme lors de l'exercice précédent, les bilans et comptes de résultats des composantes d'un parti [DéFI] ne respectent pas le schéma légal. La présentation des comptes consolidés est par contre correcte.
- 5.5 Dans la présentation du bilan et du compte de résultats consolidés et/ou dans celle des composantes, les (sous-)totaux des rubriques principales ne sont pas (toujours) complétés par plusieurs partis [MR - sp.a - cdH - Groen - Ecolo - Vlaams Belang - DéFI - PP], ce qui n'est pas conforme à la présentation usuelle du bilan et du compte de résultats. La Cour des comptes observe toutefois que le modèle du schéma légal s'avère parfois lacunaire sur ce point.
- 5.6 Un nombre limité de composantes d'un parti [CD&V] ne complète que les rubriques principales sans compléter les sous-rubriques, de sorte qu'il n'est pas possible d'identifier les montants concernés.
- 5.7 Un parti [DéFI] introduit les comptes des composantes, le compte consolidé et le rapport du réviseur d'entreprises comme autant d'annexes manuellement numérotées, alors qu'il s'agit d'une succession de documents constituant le corps du rapport financier.

- 5.8 Un parti [PP] reprend, à l'annexe XI.B, un montant correspondant au total de l'annexe XI.A, soit 37.585 euros. L'annexe XI.B est toutefois destinée à ventiler uniquement le montant repris au point 3 de l'annexe XI.A, soit 0 euro dans le cas présent.
- 5.9 Auprès d'un parti [PVDA-PTB], l'annexe III « État des immobilisations corporelles » n'est pas correctement complétée au niveau des amortissements et des réductions de valeur dans la mesure où les montants au terme de l'exercice précédent ne sont pas complétés et où les amortissements comptabilisés au cours de l'exercice cumulent les amortissements des exercices précédents et ceux comptabilisés au cours de l'exercice.
- 5.10 Auprès d'un parti [Groen], l'annexe XI.C « Synthèse des charges électorales supportées dans l'exercice » mentionne erronément le montant de 400.000 euros de provision pour propagande électorale comptabilisée pour l'exercice 2016, comme étant une utilisation/reprise de provision.

6 Exhaustivité et présentation générale des données financières

L'exhaustivité et la présentation générale des comptes ne posent pas de problèmes majeurs. Cette observation tient compte des entités pour lesquelles les partis ont justifié ou commenté antérieurement l'absence de toute donnée financière.

7 Rapport du réviseur d'entreprises - Remarques éventuelles relatives à l'attestation des comptes

- 7.1 Tous les rapports des réviseurs d'entreprises portant sur la comptabilité des partis sont joints et sont formulés sans réserve.
- 7.2 Tous les rapports mentionnent, conformément au point 4.b. de l'annexe à la loi du 4 juillet 1989, le caractère suffisant de l'organisation administrative et comptable des partis politiques.
- 7.3 Pour un parti [sp.a], le rapport du réviseur d'entreprises n'est pas signé par ce dernier.

8 Rapport du réviseur d'entreprises - Analyse destinée à favoriser la compréhension de la situation financière et des résultats ainsi que la comparabilité

- 8.1 Les dispositions du point 4.c. de l'annexe à la loi du 4 juillet 1989 laissent une part d'appréciation dans le chef du réviseur d'entreprises. La nature et l'étendue des informations fournies varient ainsi selon les partis politiques.
- 8.2 Auprès d'un parti [MR], l'analyse du réviseur reproduit inutilement une copie légèrement adaptée du cadre XVIII, comme lors du précédent exercice, ce qui n'apporte pas de plus-value. Le réviseur fait référence au fait qu'il s'agit là d'une demande conjointe (datant de 2012) de la Commission et de la Cour des comptes. Cette demande a précisément été rencontrée, par la suite, via l'ajout du cadre XVIII de sorte qu'elle n'est actuellement plus d'actualité.

8.3 À titre informatif, il est signalé que le rapport du réviseur d'entreprises d'un parti [cdH] expose¹² « *qu'afin de s'aligner sur la présentation du compte de résultats d'autres partis politiques, il a été décidé de faire figurer sous la rubrique « Impôts sur le résultat » l'impôt sur les ASBL et les précomptes mobiliers payés. Cette modification a été appliquée également sur les comptes 2015 dans un but de comparaison avec le dernier exercice.* »

8.4 Le rapport du réviseur d'entreprises d'un parti [Ecolo] précise¹³ que « *Les 'fonds affectés' antérieurs ont été convertis en 'réserves'.* »

En réponse à une question posée par la Cour des comptes, le parti a confirmé que tel était également le cas pour les deux fonds affectés à des dépenses électorales futures (et ce pour un montant total final de 309.077 euros au 31 décembre 2016).

Dans l'attente d'une prise de position par la Commission de contrôle quant à l'utilisation exclusive de la technique comptable des provisions en matière de charges futures de propagande électorale, la Cour des comptes rappelle les recommandations qu'elle avait formulées en matière de reclassement comptable des fonds affectés, telles qu'elles sont évoquées ci-avant (rubrique consacrée à la mise en œuvre des recommandations formulées par la Cour des comptes dans son précédent avis).

9 Données relatives aux règles d'évaluation (Cadre XVI)

Le cadre XVI du nouveau modèle de rapport financier ne mentionne pas explicitement le fait que les règles d'évaluation doivent être communiquées dans leur intégralité.

Il fait, par contre, état de trois règles d'évaluation relatives à des taux d'amortissement (à compléter), à l'estimation en valeur nominale des créances et dettes et au fait qu'il n'existe pas de stocks, de créances et de dettes exprimés en devises. Cette formulation peut donner à penser qu'il constitue un texte standard faisant partie intégrante du schéma de rapport financier, alors qu'il n'est probablement¹⁴ communiqué qu'à titre indicatif ou illustratif.

La Cour des comptes rappelle dès lors la recommandation formulée lors du précédent exercice. Celle-ci suggérait à la Commission de reprendre au cadre XVI « Règles d'évaluation » un texte introductif demandant aux partis de communiquer l'ensemble de leurs règles d'évaluation applicables, lesquelles doivent au moins faire mention de celles actuellement reprises dans le schéma légal. Dans l'attente de cette adaptation, une recommandation allant en ce sens devrait être adressée aux partis politiques.

¹² DOC 54 2449/002, p. 1179.

¹³ DOC 54 2449/003, p. 1467.

¹⁴ La Commission avait, antérieurement à la rédaction du nouveau modèle de rapport financier, suivi une recommandation de la Cour des comptes, émise lors de son examen des rapports financiers relatifs à l'exercice 2012 (DOC 53 2786/003, p. 39), qui visait à demander aux partis de communiquer l'intégralité de leurs règles d'évaluation et à reprendre un texte standard précisant que tel était le cas. La Cour suppose dès lors qu'en rédigeant le nouveau modèle de rapport financier, la Commission n'a pas intentionnellement supprimé sa demande antérieure de communication de l'intégralité des règles d'évaluation puisque celle-ci contribue à la transparence et à la comparabilité des rapports financiers rendus par les partis politiques.

- 9.1** Tous les rapports financiers mentionnent des règles d'évaluation. L'étendue de ces dernières varie toutefois selon les partis.
- 9.2** Trois partis [MR - DéFI - PP] mentionnent exclusivement les règles d'évaluation reprises dans le nouveau modèle de rapport financier. Pour un de ces trois partis [PP], les règles d'évaluation se limitent à deux durées d'amortissement et à une mention selon laquelle les dettes et créances sont comptabilisées à leur valeur nominale.
- Les autres partis reprennent des règles d'évaluation différentes et généralement plus détaillées que celles figurant dans le schéma légal.
- 9.3** Sept partis [N-VA - sp.a - cdH - Groen - Ecolo - Vlaams Belang - PVDA-PTB] mentionnent spontanément le fait qu'ils produisent l'ensemble de leurs règles d'évaluation.
- Un parti [DéFI] précise, dans un commentaire faisant suite à l'identification de ses composantes, que ses règles d'évaluation sont intégralement communiquées. Celles-ci ne correspondent toutefois qu'à celles expressément reprises dans le modèle du rapport financier.
- 9.4** Cinq partis [PS - cdH - Ecolo - PVDA-PTB - PP] ne font pas mention de la règle d'évaluation prévue par le schéma légal qui fait état de l'absence de stocks, de créances ou de dettes exprimés en devises. Dans le chef d'un parti [CD&V], la formulation de cette règle d'évaluation diffère de celle reprise dans le schéma légal.
- 9.5** Les règles d'évaluation d'un parti [Ecolo] sont reprises dans une annexe. Ce report d'emplacement est toutefois mentionné au cadre XVI.
- 9.6** Les règles d'évaluation du même parti [Ecolo] reprises dans le rapport financier 2015, faisaient erronément référence¹⁵ au fait qu'elles étaient dressées en application de l'arrêté royal du 19 décembre 2003 relatif à la comptabilité des ASBL. Les règles d'évaluation reprises dans le rapport financier 2016 précisent¹⁶ cette fois correctement qu'elles le sont en application de l'arrêté royal du 30 janvier 2001 portant exécution du Code des sociétés.
- Nonobstant cette rectification, le parti maintient au sein de ses règles d'évaluation la possibilité de créer des réserves pour dépenses électorales, ce qui contrevient aux dispositions de l'arrêté royal du 30 janvier 2001 précité.
- 9.7** La règle d'évaluation relative à l'amortissement du mobilier et matériel roulant d'un autre parti [PP] fait état d'une durée de 5 ans en 2016 contre 4 ans en 2015 et contre 5 ans en 2014. Aucune indication ne permet de déterminer s'il s'agit là d'une décision dûment entérinée par le conseil d'administration ou d'une erreur de retranscription.

¹⁵ DOC 54 1959/003, p. 1528.

¹⁶ DOC 54 2449/003, p. 1475.

10 Données relatives à la méthode de consolidation (Cadre XVII)

À l'exception d'un parti [DéFI], dont les mentions ne respectent pas la forme prévue par le cadre XVII, la manière dont l'ensemble des partis politiques a complété ledit cadre XVII n'appelle pas de remarque significative.

11 Données relatives au tableau de concordance des patrimoines (Cadre XVIII)

11.1 Comme lors des précédents exercices, un parti [Ecolo] communique un second cadre XVIII en y intégrant les mouvements sur subsides. Cette seconde version permet notamment d'expliquer l'origine de la divergence évoquée ci-après, au point 5 de la partie 2 du présent rapport. Dans la mesure où elle intègre les mouvements sur subsides, cette annexe pourrait utilement remplacer l'actuel cadre XVIII. En attendant, la Cour des comptes renvoie cependant aux recommandations de présentation formulées au point 1 de la présente partie.

11.2 Le rapport financier de deux partis [PVDA-PTB - DéFI] ne mentionne pas le texte repris dans le schéma légal, au bas du cadre XVIII (rubrique « Remarques »). Chez l'un des deux partis [PVDA-PTB], des remarques ad hoc sont néanmoins formulées.

12 Demandes de renseignements supplémentaires

La Cour des comptes a adressé des demandes de renseignements supplémentaires à six partis. Toutes les réponses ont été communiquées dans le délai imparti (un mois).

Partie 2 - Aspects financiers

1 Examen des variations entre exercices

Comme lors des précédents avis, l'examen des variations entre exercices a été réalisé par rapport à un double seuil (critère) de matérialité.

Un montant absolu, égal à 5 % du pied du bilan consolidé de l'année 2016, a été retenu comme premier seuil de matérialité. Tout montant supérieur à ce chiffre de référence, qu'il porte sur l'exercice sous revue ou sur l'exercice précédent, a été examiné en vue de vérifier s'il répondait également à un second seuil de matérialité.

Le second critère retenu porte sur la hauteur de la variation intervenue entre les deux exercices. Tout chiffre de l'exercice 2016, présentant une valeur au minimum doublée - ou au minimum réduite de moitié - par rapport à celle de l'exercice 2015 est considéré comme respectant le second critère de matérialité.

Sur la base de ces deux seuils cumulés, la Cour des comptes a procédé à un examen de l'ensemble des variations annuelles figurant dans les rapports financiers. Toute rubrique dont les montants répondent au double critère précité est évoquée ci-après et peut constituer un point d'attention pour la Commission de contrôle.

Lorsqu'une explication de la variation enregistrée a pu être approchée grâce aux données reprises dans les états financiers ou aux commentaires additionnels communiqués par les partis, elle est reprise en commentaire.

1.1 Constatations communes à la majorité des partis politiques

L'exercice 2016, tout comme l'exercice 2015, n'a pas été une année électorale. Aucune tendance générale ne se dégage au niveau des partis politiques quant aux variations de leurs charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales, ou de provisions en la matière.

Ainsi, huit partis [N-VA - Open Vld - sp.a - Groen - Ecolo - PVDA-PTB - Défi - PP] présentent, en 2016, des charges de publicité, de propagande, d'assemblées, y compris les charges électorales, inférieures à 2015, alors que cinq autres partis [PS - MR - CD&V - cdH - Vlaams Belang] affichent la situation inverse.

En termes de provisions pour risques et charges (lesquelles comprennent - mais pas exclusivement - les provisions pour propagande électorale), un parti [N-VA] a procédé, en 2016, à une dotation de même montant qu'en 2015, cinq partis ont procédé à des dotations supérieures [PS - CD&V - sp.a - Groen - Vlaams Belang], cinq partis ont procédé à des dotations inférieures [MR - Open Vld - cdH - PVDA-PTB - PP], un parti [DéFI] n'a procédé à aucune dotation ou reprise au cours des deux exercices et, enfin, un parti [Ecolo] a procédé à une reprise de provision au cours des deux exercices.

Les observations qui suivent portent sur les montants bilantaires consolidés. Dans le chef de la plupart des partis, une ou deux composantes enregistrent les principales variations en matière de charges électorales et de mouvements de provisions y associées. Afin d'éviter

d'inutiles redites, ces variations (au niveau des composantes) ne sont pas évoquées dans les paragraphes qui suivent.

Le tableau ci-après illustre, pour l'ensemble des partis politiques, les chiffres observés en la matière.

Tableau 1 – Impact, sur le compte de résultats, des variations des charges comptabilisées en matière de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales, et des mouvements de provisions pour risques et charges (en milliers d'euros)

Partis	Charges (1)		Delta en résultat (3)	Provisions (2)		Delta en résultat (4)	Delta net en résultat (5)
	2016	2015		2016	2015		
N-VA	3.316	3.715	399	850	850	0	399
PS	1.202	946	-256	985	933	-52	-308
MR	1.820	1.434	-386	740	974	234	-152
CD&V	1.914	1.563	-351	1.027	970	-57	-408
Open Vld	395	712	317	1.283	1.355	72	389
sp.a	863	1.275	412	1.072	984	-88	324
cdH	869	794	-75	1.201	1.547	346	271
Groen	642	704	62	486	426	-60	2
Ecolo	483	640	157	-494	-638	-144	13
Vlaams Belang	690	621	-69	153	131	-22	-91
PVDA-PTB	326	482	156	100	149	49	205
DéFI	0	210	210	0	0	0	210
PP	38	50	12	50	100	50	62

- (1) Ce poste correspond à la rubrique II, B, 4, « Charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales » du compte de résultats (consolidé).
- (2) Ce poste correspond à la rubrique II, F, du compte de résultats (consolidé). Montant positif = dotation nette aux provisions pour risques et charges. Montant négatif = utilisation nette ou reprise nette de provisions pour risques et charges.

- (1&2) Les données chiffrées composant les colonnes « Charges » et « Provisions » contiennent des montants autres que ceux strictement liés aux seules charges électorales. L'impact net de ces dernières sur le compte de résultats est fourni par la dernière ligne de l'annexe XI.C des rapports financiers.
- (3) Pour tous les partis, ce delta représente l'impact sur le compte de résultats 2016 (par rapport à 2015), dû à la comptabilisation enregistrée, au cours de l'exercice 2016, des charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales.
- (4) Ce delta représente l'impact sur le compte de résultats 2016 (par rapport à 2015), dû aux mouvements de provisions pour risques et charges, enregistrés au cours de l'exercice.
- (5) Ce delta représente l'impact final net, sur le compte de résultats 2016 (par rapport à 2015), des impacts cumulés évoqués aux points (3) et (4). Montant positif = impact net positif. Montant négatif = impact net négatif.

1.2 N-VA

a) Composantes

Les autres dettes à un an au plus de l'ASBL N-VA passent de 9.513.968 euros à 0 euro. Le commentaire sur cette variation est fourni ci-dessous.

b) Comptes consolidés

Les autres dettes à un an au plus passent de 9.513.968 euros à 0 euro. En 2015, l'achat d'un bâtiment (siège du parti) avait été financé partiellement par un crédit d'investissement et partiellement sur fonds propres. Étant donné que l'acte d'achat n'a été passé qu'en 2016, alors que la convention d'achat avait été conclue en 2015, il convenait d'enregistrer, au terme de l'exercice 2015, la dette correspondante parmi les autres dettes. Cette opération comptable a été extournée en 2016.

1.3 PS

a) Composantes

- Les capitaux propres de l'ASBL Fonsoc passent de 834.677 euros à 368.101 euros en raison du résultat négatif à hauteur de la différence.
- Les valeurs disponibles de l'association de fait Groupe socialiste de la Communauté française passent de 1.224.249 euros à 513.235 euros. L'accroissement des placements de trésorerie explique partiellement cette diminution. Celle-ci résulte également du remboursement d'une dette de 400.000 euros envers l'association de fait Groupe socialiste de la Chambre (information supplémentaire).
- Le résultat de l'association de fait Groupe socialiste du Sénat passe de -889.611 euros à 83.675 euros. Cette augmentation est principalement expliquée par la diminution des charges d'autres dotations qui passent de 943.943 euros à 0 euro. Celle-ci est la conséquence de la non-reconduction, en 2016, d'une

dotation exceptionnelle au bénéfice de l'*ASBL Institut Emile Vandervelde* (information supplémentaire).

- Les charges d'autres dotations de l'*association de fait Groupe socialiste de la Chambre* passent de 552.000 euros à 1.132.000 euros. Cette augmentation est la conséquence d'une dotation financière au bénéfice de l'*ASBL Institut Emile Vandervelde*, en remplacement de celle évoquée au paragraphe précédent (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

Pas de rubrique concernée.

1.4 MR

a) Composantes

Les valeurs disponibles de l'*ASBL Gestion et Action Libérale* (entité consolidante) passent de 304.798 euros à 981.505 euros. Cette variation (complétée par celle des placements de trésorerie) est - tout comme lors de l'exercice précédent - la résultante de l'ensemble des mouvements intervenus au cours de l'exercice 2016 au niveau du bilan dont le total des ressources dégagées s'est avéré supérieur à celui des ressources utilisées (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

Pas de rubrique concernée.

1.5 CD&V

a) Composantes

Les produits exceptionnels de l'*ASBL Unitas* passent de 5.447 euros à 1.126.154 euros, essentiellement en raison d'une plus-value exceptionnelle enregistrée lors de la réalisation d'un actif immobilisé.

b) Comptes consolidés

Le résultat courant après résultat financier passe de 859.373 euros à 41.066 euros, suite principalement à l'effet conjoint de la diminution des produits sur activités courantes et de l'augmentation des charges sur activités courantes. Le résultat de l'exercice passe, quant à lui, de 786.171 euros à 1.157.063 euros. Cette variation en sens opposé résulte de l'impact des produits exceptionnels évoqués ci-dessus au niveau de la composante *ASBL Unitas*.

1.6 Open Vld

a) Composantes

Pas de rubrique concernée.

- b) Comptes consolidés
Pas de rubrique concernée.

1.7 sp.a

- a) Composantes
Pas de rubrique concernée.
- b) Comptes consolidés
Pas de rubrique concernée.

1.8 cdH

- a) Composantes
Pas de rubrique concernée.
- b) Comptes consolidés
Pas de rubrique concernée.

1.9 Groen

- a) Composantes
 - Les produits de dotations d'entités liées consolidées de l'*association de fait Groen nationaal* passent de 757.615 euros à 324.725 euros. Les dotations sont réparties entre les entités consolidées sur la base d'une évaluation périodique des besoins de financement ou des souhaits de constituer des réserves (entre autres pour dépenses électorales). La diminution précitée est expliquée par le fait qu'en 2016, une dotation moindre a été suffisante (information supplémentaire).

Le résultat de cette même composante passe de 344.527 euros à 4.908 euros, essentiellement en raison de la diminution, évoquée ci-dessus, des produits de dotations d'entités liées consolidées.
 - Le résultat de l'*ASBL Groen Fonds* (entité consolidante) passe de -492.552 euros à 7.989 euros. La diminution des charges de dotations aux entités liées consolidées explique principalement l'amélioration de ce résultat.
 - Le résultat de l'*ASBL Groenhuis* passe de 296.354 euros à 76.986 euros, essentiellement en raison de l'augmentation des charges de personnel.

b) Comptes consolidés

Le résultat courant après résultat financier passe de 345.646 euros à 171.614 euros, principalement en raison de l'augmentation des charges de personnel. Le résultat de l'exercice passe, quant à lui, de 290.478 euros à 177.860 euros. Cette variation moins marquée résulte de la diminution des charges exceptionnelles en 2016.

1.10 Ecolo

a) Composantes

- Au passif de l'*ASBL Ecodota-Ecolo Fédéral* (entité consolidante), les provisions pour pensions et obligations similaires passent de 579.555 euros à 77.037 euros. Lors de l'exercice 2015, le réviseur d'entreprises avait commenté ce poste comme correspondant à des provisions pour couvrir les obligations contractuelles compensatoires et de préavis pour la partie considérée comme une charge probable liée au plan social de restructuration.

Le résultat de la même composante passe de -1.140.978 euros à 82.014 euros. Les diminutions enregistrées au niveau des charges de personnel et des charges de fonctionnement administratif sont, en ordre d'importance, les deux éléments principaux qui expliquent cette évolution.

- Les valeurs disponibles de l'*ASBL Maison de l'Écologie de la Vallée de la Sambre* passent de 85.068 euros à 263.706 euros. Le fonds social et réserves de la même composante passe de 155.882 euros à 320.565 euros. Il ressort du cadre XVIII que ces variations sont essentiellement dues à la fusion des comptes de cette ASBL avec ceux de l'*ASBL Coordination Inter Hennuyère*.
- Les valeurs disponibles de l'*ASBL Coordination provinciale Luxembourgeoise* passent de 227.370 euros à 92.588 euros, principalement en raison d'une avance de 150.000 euros consentie à l'*ASBL Ecodota-Ecolo Fédéral* (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

- Au passif, les provisions pour pensions et obligations similaires passent de 579.555 euros à 77.037 euros. Cette variation est exactement la même que celle évoquée ci-dessus au niveau de l'*ASBL Ecodota-Ecolo Fédéral*.
- Parallèlement à celui de l'*ASBL Ecodota-Ecolo Fédéral*, le résultat de l'exercice passe de -1.055.452 euros à 243.653 euros.

1.11 Vlaams Belang

a) Composantes

Pas de rubrique concernée.

b) Comptes consolidés

Pas de rubrique concernée.

1.12 PVDA-PTB

a) Composantes

- Les contributions des entités liées consolidées (produits) de l'ASBL PVDA-PTB-22 passent de 10 euros à 1.216.286 euros. Cette variation est due à la décision prise, pour l'année 2016, de centraliser les paiements auprès de l'ASBL précitée, en lieu et place de l'association de fait *Parti du Travail de Belgique*. Comme les produits propres de l'ASBL étaient insuffisants, les contributions en provenance des autres entités liées consolidées ont augmenté (information supplémentaire).
- Trois variations spécifiques sont observées auprès des composantes ASBL PVDA-PTB-22 et association de fait *Parti du Travail de Belgique*. Elles sont toutes trois la conséquence de la décision évoquée ci-dessus.
 1. Les charges de dotations aux entités liées consolidées passent de 532.000 euros à 1.070.401 euros (augmentation de 538.401 euros) dans la première composante, alors que les produits de même nature passent de 539.440 euros à 13.791 euros (diminution de 525.649 euros) dans la seconde.
 2. Les charges de publication passent de 0 euro à 208.034 euros dans la première composante et de 247.640 euros à 0 euro dans la seconde.
 3. Les charges de publicité, de propagande, d'assemblées, y compris les charges électorales passent de 10.664 euros à 272.071 euros (augmentation de 261.407 euros) dans la première composante et de 264.041 euros à 5.800 euros (diminution de 258.241 euros) dans la seconde.
- Les capitaux propres de l'association de fait *Parti du Travail de Belgique* passent de 93.057 euros à 222.756 euros. Cette variation est expliquée par le résultat qui passe de -225.032 euros à 129.699 euros, et ce essentiellement en raison d'une diminution des charges sur activités courantes supérieure à celle des produits sur activités courantes.
- Le résultat de l'ASBL *Dienen* passe de 229.291 euros à -9.345 euros. Cette variation est expliquée conjointement par la diminution des produits sur activités courantes et l'augmentation des charges sur activités courantes.
- Les services et biens divers de l'ASBL *Service d'étude PTB* passent de 189.722 euros à 61.914 euros. Cette variation est principalement expliquée par la diminution des charges de publicité, de propagande, d'assemblées, y compris les charges électorales.

b) Comptes consolidés

Pas de rubrique concernée.

1.13 DéFI**a) Composantes**

La terminologie utilisée au niveau des composantes de ce parti s'écarte occasionnellement de celle du schéma légal (cf. observation formulée au point 5.4 de la partie 1 du présent avis). C'est cette terminologie - quoique erronée - qui est utilisée ci-après.

- Le résultat de l'*association de fait DéFI* passe de -96.498 à -27.620 euros, essentiellement en raison d'une diminution des « charges d'approvisionnements, marchandises et services et biens divers » supérieure à celle du « chiffre d'affaires ».
- Le résultat reporté de l'*ASBL Solidarité DéFI* (entité consolidante) passe de -8.754 euros à 241.743 euros. Cette variation correspond à celle du résultat qui passe de 109.064 euros à 250.496 euros. Ce résultat est principalement influencé par la diminution « des charges d'approvisionnements, marchandises et services et biens divers ».

Les dettes à plus d'un an échéant dans l'année de la même composante passent de 140.000 euros à 0 euro, en raison de leur apurement et de l'absence de toute nouvelle dette à plus d'un an.

Les « dettes commerciales » de l'entité précitée passent de 117.387 euros à 17.147 euros, essentiellement en raison du paiement d'une dette de 90.000 euros, enregistrée en 2015 envers un fournisseur (information supplémentaire de 2015).

b) Comptes consolidés

- Le résultat reporté passe de 142.319 euros à 346.684 euros. Cette variation correspond à celle du résultat de l'exercice qui passe de 15.200 euros à 204.365 euros. Cette augmentation résulte essentiellement de la diminution des charges de publicité, de propagande, d'assemblées, y compris les charges électorales, qui passent de 209.696 euros à 0 euro.
- Les dettes à plus d'un an échéant dans l'année passent de 140.000 euros à 0 euro et celles à moins d'un an sur activités courantes passent de 135.552 euros à 32.149 euros. La raison de ces deux variations a fait l'objet d'un commentaire ci-avant, dans le cadre de l'examen de l'*ASBL Solidarité DéFI*.

1.14 PP**a) Composantes**

Le seuil de matérialité (5 % du total du bilan consolidé) du parti PP se monte à 9.000 euros. Ce faible montant multiplie le nombre de rubriques comptables susceptibles de faire l'objet d'un commentaire. Afin d'éviter des redondances, seules les variations des comptes consolidés sont évoquées dans le présent avis.

b) Comptes consolidés

- Les créances à un an au plus passent de 3.698 euros à 10.590 euros, principalement en raison de l'augmentation des autres créances. Celle-ci résulte d'avances remboursables consenties durant l'année 2016 à des collaborateurs (information supplémentaire).
- Les contributions des mandataires (produits) passent de 16.038 euros à 2.970 euros en raison, d'une part, du départ d'un des deux mandataires du parti (avec pour conséquence qu'il n'a plus rétrocedé aucun montant) et, d'autre part, d'une révision à la baisse du calcul des contributions du second député (information supplémentaire).
- Les produits divers passent de 29.576 euros à 2.001 euros. L'annexe IX de l'exercice 2015 évoquait le remboursement de frais exposés pour des tiers. En 2016, la même annexe reprend un montant de 0 euro en regard de cette rubrique et mentionne l'existence de trois autres natures de produits divers, pour un total de 2.001 euros.
- Les charges de personnel passent de 5.498 euros à 15.090 euros en raison de l'augmentation du personnel et de l'allongement des heures de prestations par semaine (information supplémentaire).
- Le résultat de l'exercice passe de 30.273 euros à 2.181 euros, principalement en raison de la diminution des contributions publiques belges, des contributions des mandataires et des produits divers.

2 Examen général des comptes des composantes et des comptes consolidés

La présente rubrique ne reprend que les observations au sujet desquelles les partis n'ont pas, au cours de l' (des) exercice(s) précédent(s), formulé de commentaires explicatifs.

Aucune remarque n'est à formuler pour l'ensemble des partis.

3 Vérification arithmétique de la relation entre variation du patrimoine consolidé et résultat consolidé de l'exercice

Sur la base notamment du tableau « Évolution du patrimoine consolidé » (qui figure dans les commentaires des comptes annuels consolidés), la Cour a vérifié le caractère correct de la relation mathématique : « Nouveau patrimoine consolidé = Patrimoine consolidé au terme de l'exercice précédent + Résultat consolidé de l'exercice - Variation des subsides en capital ».

Il ne ressort de cette vérification aucune divergence qui n'aurait pas été expliquée par ailleurs.

4 Vérification arithmétique de la relation entre résultat consolidé et cumul des résultats des différentes composantes

La vérification de la relation : « Résultat consolidé - Cumul des résultats des composantes = 0 » aboutit à une différence de -83.312 euros dans le chef d'un parti [PS]. Comme lors des précédents exercices, ce parti a évoqué, au niveau du cadre XVIII, le fait qu'il procède, dans le cadre de la consolidation, à des ajustements de comptes réciproques.

5 Vérification arithmétique de la relation entre patrimoine consolidé et cumul des patrimoines des différentes composantes

La vérification de la relation « Patrimoine consolidé - Cumul des patrimoines des composantes = 0 » met en évidence les différences suivantes :

N-VA	0 euro
PS	880.847 euros [*]
MR	0 euro
CD&V	-86.990 euros [*]
Open Vld	0 euro
sp.a	0 euro
cdH	0 euro
Groen	0 euro
Ecolo	-28.511 euros [*]
Vlaams Belang	0 euro
PTB-GO!	0 euro
DéFI	0 euro
PP	0 euro

La Cour des comptes estime que les divergences relevées lors de son contrôle ne doivent plus être commentées dès lors que les cadres XVII et XVIII ou des commentaires explicites (éventuellement formulés lors d'exercices antérieurs) permettent d'en fournir les justifications arithmétiques adéquates. Ceci est le cas pour les trois différences annotées d'un astérisque [*].

Partie 3 - Questions adressées à l'ensemble des partis politiques

La Commission de contrôle ne s'est pas encore positionnée sur les recommandations formulées par la Cour des comptes suite au traitement des questions adressées à l'ensemble des partis politiques (utilisation de la technique comptable des fonds affectés et méthodes de comptabilisation des impôts et taxes) dans le cadre du contrôle des rapports financiers 2015.

La Cour des comptes n'est pas revenue sur ces points lors de son examen des rapports financiers 2016. Elle n'a, pour l'exercice 2016, posé aucune question commune à l'ensemble des partis politiques.

**REACTIES VAN DE POLITIEKE PARTIJEN OP HET
ADVIES VAN HET REKENHOF BETREFFENDE
DE FINANCIËLE VERSLAGEN OVER DE
BOEKHOUDING VAN DE POLITIEKE PARTIJEN
EN HUN COMPONENTEN**

(BOEKJAAR 2016)

Reactie PS

We zullen in de komende boekjaren uiteraard rekening houden met de verschillende opmerkingen.

Gelieve ons ook te verontschuldigen voor de vormfouten of -verzuimen die ons financieel verslag van 2016 volgens het verslag van het Rekenhof bevat.

Reactie MR

Wij hebben geen specifieke opmerkingen bij dit verslag.

Reactie Open Vld

In afwezigheid van zowel algemene als punctuele bemerkingen, acht de Open Vld geen repliek nodig in deze fase van de bespreking.

Reactie Groen

We hebben het verslag zoals steeds met veel aandacht gelezen en bevestigen hiermee ons akkoord.

Reactie PP

Zoals vorig jaar hebben we de standaardtekst die samen met de rekeningen moet worden ingediend, niet teruggevonden bij de documenten in ons bezit.

De reacties van de *overige politieke partijen* zijn gegroepeerd, per punt van het advies.

DEEL 1 – VORMELIJKE ASPECTEN

Punt 1.1

Reactie PTB-GO!

We zijn het eens met de opmerkingen van het Rekenhof met betrekking tot de inleidende tekst.

**RÉACTIONS DES PARTIS POLITIQUES À L'AVIS
DE LA COUR DES COMPTES CONCERNANT LES
RAPPORTS FINANCIERS SUR LA COMPTABILITÉ
DES PARTIS POLITIQUES ET
DE LEURS COMPOSANTES**

(EXERCICE 2016)

Réaction PS

Nous tiendrons évidemment compte des différentes remarques suggérées dans les exercices ultérieurs.

Veuillez par ailleurs nous excuser pour les erreurs ou omissions formelles que notre rapport 2016 comporte selon le rapport de la Cour des comptes.

Réaction MR

Nous n'avons pas de remarques particulières à formuler concernant ce rapport.

Réaction Open Vld

N'ayant ni remarques générales, ni remarques ponctuelles à formuler, l'Open Vld estime qu'aucune réaction ne s'impose à ce stade de la discussion.

Réaction Groen

Comme toujours, nous avons lu le rapport précité avec une grande attention, et nous confirmons que nous sommes d'accord avec cet avis.

Réaction PP

Comme l'année dernière, nous n'avons pas retrouvé parmi les documents que nous avons ici le texte standard à présenter avec les comptes.

Les réactions des *autres partis politiques* ont été regroupées pour chaque point de l'avis.

PARTIE 1 – ASPECTS FORMELS

Point 1.1

Réaction PTB-GO!

Nous sommes d'accord avec les remarques de la Cour des comptes concernant le texte introductif.

Reactie DéFI

De standaardtekst van het financieel verslag zal in de toekomst worden gebruikt.

Punt 1.2*Reactie N-VA*

We zullen in ons financieel verslag voor boekjaar 2017 de presentatie van de documenten zoveel mogelijk beperken tot deze voorzien in het wettelijke schema, tenzij de documentatie van echt informatieve aard is.

Reactie DéFI

De standaardtekst van het financieel verslag zal in de toekomst worden gebruikt.

Punt 2*Reactie N-VA*

De papieren versies zoals bezorgd aan de Controlemcommissie en aan de voorzitter van de Kamer waren wel degelijk ondertekend. Enkel de digitale versie die achteraf op vraag bijkomend werd bezorgd was niet getekend. Voor de officiële neerlegging van ons financieel verslag verwijzen we echter graag naar de ondertekende papieren versie.

Punt 5.1*Reactie N-VA*

We zullen in het volgend financieel verslag het nationaal ondernemingsnummer niet hernemen in de rekeningen van de componenten.

Reactie CD&V

Het Rekenhof merkt op dat volgens het nieuwe model van financieel verslag het nationaal ondernemingsnummer op elke pagina van de geconsolideerde rekening moet worden weergegeven. We zullen het ondernemingsnummer van de vzw Agora, 440 688 123 in de toekomst opnemen.

Reactie sp.a

Er wordt rekening gehouden met de opmerking van het Rekenhof in het eerstvolgend financieel verslag.

Réaction DéFI

Le texte standard du rapport financier sera utilisé dans le futur.

Point 1.2*Réaction N-VA*

Dans notre rapport financier relatif à l'exercice 2017, nous limiterons, autant que possible, la présentation des documents à ce que prévoit le schéma légal, à moins que la documentation présente un caractère réellement informatif.

Réaction DéFI

Le texte standard du rapport financier sera utilisé dans le futur.

Point 2*Réaction N-VA*

Les versions papier transmises à la Commission de contrôle et au président de la Chambre étaient bien signées. Seule la version numérique demandée, transmise ultérieurement, ne portait pas de signature. En ce qui concerne le dépôt officiel de notre rapport financier, nous renvoyons toutefois à la version papier signée.

Point 5.1*Réaction N-VA*

Dans le prochain rapport financier, le numéro national d'entreprise ne sera pas repris dans les comptes des composantes.

Réaction CD&V

La Cour des comptes relève que dans le nouveau modèle de rapport financier, le numéro national d'entreprise doit être indiqué sur chaque page des comptes consolidés. Nous mentionnerons à l'avenir le numéro d'entreprise de l'asbl Agora, soit le 440 688 123.

Réaction sp.a

Nous tiendrons compte de la remarque de la Cour des comptes dans le prochain rapport financier.

Reactie PTB-GO!

We zijn het eens met de opmerkingen van het Rekenhof met betrekking tot het weergeven van het nationaal ondernemingsnummer op elke pagina van de geconsolideerde rekening.

Punt 5.2*Reactie PTB-GO!*

Wij gaan akkoord met de opmerkingen van het Rekenhof over het gebruik van het schema voor de geconsolideerde rekeningen dat door sommige componenten wordt gebruikt.

Reactie PP

Wij nemen nota van de opmerkingen.

Punt 5.3*Reactie PTB-GO!*

Met betrekking tot de tweetalige presentatie van onze rekeningen wijzen wij erop dat wij als nationale partij veel belang hechten aan de tweetaligheid. Wij houden ons weliswaar aan het wettelijk bepaalde schema, maar dan wel in twee talen. Wij zijn van mening dat de wijze waarop onze rekeningen momenteel zijn gepresenteerd, het beste strookt met de strekking van de wet.

Punt 5.4*Reactie DéFI*

Gezien de bescheiden grootte van de voor de consolidering in aanmerking komende verenigingen moeten de wettelijke schema's niet worden gebruikt; voortaan zal dat echter wél gebeuren.

Punt 5.5*Reactie sp.a*

Graag hadden we detail van het Rekenhof ontvangen waar de subtotalen ontbreken, zodat we die kunnen aanpassen in ons schema.

Reactie Groen

Het verslag stelt dat (sub)totalen van hoofdrubrieken niet altijd ingevuld zijn. Het Rekenhof merkt daarbij op dat het model van het wettelijke schema soms lacunair blijkt op dat punt. Mogen we de Controlecommissie

Réaction PTB-GO!

Nous sommes d'accord avec les remarques de la Cour des comptes concernant le numéro national d'entreprise sur chaque page des comptes consolidés.

Point 5.2*Réaction PTB-GO!*

Nous sommes d'accord avec les remarques de la Cour des comptes concernant l'utilisation du schéma pour les comptes consolidés utilisés par certaines composantes.

Réaction PP

Nous en prenons note.

Point 5.3*Réaction PTB-GO!*

En ce qui concerne la présentation bilingue de nos comptes, nous sommes un parti national et le bilinguisme est très important pour nous. Nous suivons le schéma légal mais de manière bilingue. Nous pensons que notre présentation actuelle est la plus fidèle à l'esprit de la loi.

Point 5.4*Réaction DéFI*

Étant donné que les associations intégrées dans le périmètre de consolidation sont de petite taille, les schémas légaux ne sont pas d'application mais seront dorénavant utilisés.

Point 5.5*Réaction sp.a*

Nous aimerions obtenir un relevé détaillé de la Cour des comptes indiquant les endroits où les sous-totaux manquent, afin que nous puissions les ajouter dans notre schéma.

Réaction Groen

Le rapport indique que les (sous-)totaux des rubriques principales ne sont pas toujours complétés. À cet égard, la Cour des comptes relève que le modèle du schéma légal s'avère parfois lacunaire sur ce point.

verzoeken zich uit te spreken over de aanbevelingen van het Rekenhof, het model van het wettelijk schema aan te passen en de partijen daarover te brieven. Het zou de partijen helpen om een correct verslag op te maken.

Reactie Ecolo

Het wettelijk schema vertoont inderdaad soms leemten inzake de totale bedragen van de hoofdrubrieken. Wij zullen erop toezien dat die (sub)totalen voor het volgende boekjaar worden vermeld.

Reactie cdH

Met het oog op de bekendmaking van de jaarrekeningen aan de Nationale Bank van België wordt in de rubrieken waarover geen gegevens beschikbaar zijn, geen "0"-waarde aangegeven. Dat is altijd zo geweest zonder dat het Rekenhof daarover ooit een opmerking heeft gemaakt.

Reactie Vlaams Belang

Het is het Vlaams Belang bekend dat het voorgeschreven model niet met de gebruikelijke voorstellingswijze overeenstemt. Wij wensen ons echter strikt te houden aan het opgelegde schema.

Punt 5.7

Reactie DéFI

Gezien de bescheiden grootte van de voor de consolidering in aanmerking komende verenigingen moeten de wettelijke schema's niet worden gebruikt; voortaan zal dat echter wél gebeuren.

Punt 5.9

Reactie PTB-GO!

Wij gaan akkoord met de opmerkingen van het Rekenhof en bezorgen tevens een nieuwe versie van bijlage III.

Punt 5.10

Reactie Groen

We hebben vastgesteld dat de voorziening voor verkiezingskosten inderdaad op de verkeerde lijn staat. Die voorziening is echter wel juist samengeteld; het teken is correct. Wij vermelden altijd het saldo van de mutatie,

Pouvons-nous demander à la Commission de contrôle de se prononcer sur les recommandations de la Cour des comptes, d'adapter le schéma légal et d'en informer les partis? Cette mesure aiderait les partis à établir un rapport correct.

Réaction Ecolo

Effectivement, le schéma légal est parfois lacunaire concernant les totaux des rubriques principales. Nous veillerons à compléter ces (sous-)totaux pour le prochain exercice.

Réaction cdH

La publication des comptes annuels à la Banque Nationale de Belgique ne mentionne pas la valeur "zéro" en face des rubriques quand il n'existe pas de données. Cette pratique a été adoptée jusqu'à présent sans aucune remarque de la Cour des comptes.

Réaction Vlaams Belang

Le Vlaams Belang sait que le modèle prescrit ne correspond pas au mode de présentation habituel. Nous souhaitons toutefois nous conformer strictement au schéma imposé.

Point 5.7

Réaction DéFI

Étant donné que les associations intégrées dans le périmètre de consolidation sont de petite taille, les schémas légaux ne sont pas d'application mais seront dorénavant utilisés.

Point 5.9

Réaction PTB-GO!

Nous sommes d'accord avec les remarques de la Cour des comptes. Nous fournissons également une nouvelle version de l'annexe III.

Point 5.10

Réaction Groen

Nous avons constaté que la provision pour propagande électorale apparaît effectivement sur la mauvaise ligne. Le total a toutefois été effectué correctement et le signe est correct. Nous reprenons toujours le solde

ook bij de combinatie van aanleg en aanwending in een verkiezingsjaar. In de toekomst zullen wij aandacht daaraan besteden.

Punt 7.3

Reactie sp.a

Bij nazicht van de financiële verslagen blijkt dat alle handtekeningen werden geplaatst.

Punt 8.4

Reactie Ecolo

Ingevolge de eerdere opmerkingen van het Rekenhof, alsook om de voor de vennootschappen toepasselijke boekhoudkundige terminologie in acht te nemen zoals die is overgenomen van de begripsomschrijvingen vervat in de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, hebben wij het begrip “bestemde fondsen” vervangen door het woord “reserves”.

Wat het vraagstuk van de toekomstige kosten voor verkiezingspropaganda betreft, begrijpen wij terdege de opmerkingen van het Rekenhof. Wij verwachten een duidelijk en onderbouwd standpunt van de Controlemissie, waarin de nadere regels en precieze voorwaarden worden uitgelegd voor het gebruik van de boekhoudkundige techniek van voorzieningen betreffende de toekomstige kosten voor verkiezingspropaganda. Die regels en voorwaarden zijn noodzakelijk voor een goed begrip en een vergelijking.

Punt 9.2

Reactie DéFI

De regels voor de waardering van de drie entiteiten zijn uitgebreid opgenomen in het financieel verslag.

Reactie PP

Zoals vorig jaar hebben wij de samen met de rekeningen in te dienen standaardtekst niet teruggevonden bij de documenten in ons bezit.

Punt 9.3

Reactie Ecolo

Omwille van de transparantie en de duidelijkheid leek het ons inderdaad verkieslijker alle waarderingsregels

de la mutation, y compris en cas de combinaison d’une constitution et d’une utilisation au cours d’une année électorale. Nous y serons attentifs à l’avenir.

Point 7.3

Réaction sp.a

Après vérification des rapports financiers, il apparaît que toutes les signatures ont été apposées.

Point 8.4

Réaction Ecolo

Suite aux remarques antérieures de la Cour des comptes et afin de respecter la terminologie comptable applicable aux sociétés telle que reprise comme référentiel de la loi du 4 juillet 1989 (relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour l’élection de la Chambre des représentants, ainsi qu’au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques), nous avons repris le terme “réserves” en lieu et place de “fonds affectés”.

Quant à la problématique des charges futures de propagande électorale, nous comprenons bien les remarques de la Cour des comptes. Nous attendons une position claire et étayée de la Commission de contrôle expliquant les règles et modalités précises à suivre pour utiliser la technique comptable des provisions en matière de charges futures de propagandes électorales. Ces règles et modalités sont nécessaires pour permettre une bonne compréhension et une comparaison.

Point 9.2

Réaction DéFI

Les règles d’évaluation des trois entités ont été reprises *in extenso* dans le rapport financier.

Réaction PP

Comme l’année dernière, nous n’avons pas retrouvé parmi les documents que nous avons ici le texte standard à présenter avec les comptes.

Point 9.3

Réaction Ecolo

Par souci de transparence et de clarté, il nous a effectivement semblé plus judicieux de publier l’intégralité

bekend te maken, veeleer dan een samenvatting op te stellen, want die kan altijd een bron van onnauwkeurigheid zijn.

Reactie DéFI

De regels voor de waardering van de drie entiteiten zijn uitgebreid opgenomen in het financieel verslag.

Punt 9.4

Reactie CD&V

De in het wettelijke schema voorziene waarderingsregel die aangeeft dat er geen voorraden noch schuldvorderingen of schulden in vreemde valuta uitgedrukt zijn, werd geherformuleerd in zinnen met eenzelfde draagwijdte. We zullen in de toekomst de formulering zoals opgenomen in het wettelijke schema hanteren.

Reactie Ecolo

Wij hebben nota genomen van de opmerking en zullen er volgend jaar voor zorgen dat in de waarderingsregels de melding wordt opgenomen die aangeeft "dat er geen voorraden noch schuldvorderingen of schulden uitgedrukt in vreemde valuta zijn".

Reactie cdH

Hieronder volgen de twee ontbrekende zinnen waarin het wettelijke schema voorziet:

"De schuldvorderingen en schulden worden gewaardeerd tegen hun nominale waarde. Er zijn geen voorraden noch schuldvorderingen of schulden uitgedrukt in vreemde valuta."

Die zinnen zullen eveneens worden opgenomen in het volgende verslag.

Reactie PTB-GO!

Wij gaan akkoord met de opmerkingen van het Rekenhof.

Reactie PP

Zoals vorig jaar hebben wij de samen met de rekeningen in te dienen standaardtekst niet teruggevonden bij de documenten in ons bezit.

des règles d'évaluation plutôt qu'en rédiger un résumé qui peut toujours être source d'imprécision.

Réaction DéFI

Les règles d'évaluation des trois entités ont été reprises *in extenso* dans le rapport financier.

Point 9.4

Réaction CD&V

La règle d'évaluation prévue par le schéma légal qui fait état de l'absence de stocks, de créances ou de dettes exprimés en devises a été reformulée et exprimée à l'aide de phrases dont la portée est identique. À l'avenir, nous utiliserons la formulation mentionnée dans le schéma légal.

Réaction Ecolo

Nous avons pris note de la remarque et, pour le prochain exercice, nous veillerons à inclure dans les règles d'évaluation la mention de "l'absence de stocks, de créances ou de dettes exprimés en devises".

Réaction cdH

Vous trouverez ci-après les deux phrases manquantes prévues par le schéma légal:

"Les créances et dettes sont estimées à leur valeur nominale. Il n'y a pas de stock ni de créances ou dettes exprimées en devises".

Elles seront également intégrées au prochain rapport.

Réaction PTB-GO!

Nous sommes d'accord avec les remarques de la Cour des comptes.

Réaction PP

Comme l'année dernière, nous n'avons pas retrouvé parmi les documents que nous avons ici le texte standard à présenter avec les comptes.

Punt 9.5*Reactie Ecolo*

Wij nemen akte van de opmerking. Wij hebben aldus gehandeld om technische redenen (de jaarrekening-schema's zijn in Excel en de waarderingsregels in Word opgesteld).

Punt 9.6*Reactie Ecolo*

Wij nemen akte van de opmerking. Wij hebben inderdaad de verwijzingen aangepast zoals vereist. Wij verwijzen naar bovenstaand punt 8.4 van het Rekenhof, dat zelf aangaf een standpunt af te wachten van de Controlecommissie inzake het vraagstuk van de toekomstige kosten voor verkiezingspropaganda. In dit stadium hebben wij, bij gebrek aan een duidelijke aanwijzing vanwege de Controlecommissie, onze waarderingsregels gehandhaafd en wachten wij een definitieve standpuntbepaling van de Controlecommissie hierover af. Hoe een en ander verder ook evolueert, wij zullen de waarderingsregels wijzigen tijdens het eerstvolgende boekjaar.

Punt 9.7*Reactie PP*

De afschrijvingstermijn bedroeg in 2016 wel degelijk 5 jaar (en geen 4 jaar). Dit werd verbeterd in de jaarrekening. Het betreft een schrijffout.

Punt 10*Reactie DéFI*

De teksten zullen aan het standaardformaat worden aangepast.

Punt 11.1*Reactie Ecolo*

Wij hebben de opmerking genoteerd. Het leek ons nuttig een nota in te voegen om uit eigen initiatief duidelijk uitleg te verstrekken over de oorzaak van het verschil in de voorgestelde gegevens. Als de Controlecommissie en het Rekenhof er de voorkeur aan geven dat wij voortaan het wettelijke schema strikt volgen en onze opmerkingen in een bijgevoegde nota opnemen, dan zullen wij dat in het vervolg doen.

Point 9.5*Réaction Ecolo*

Nous avons pris note de la remarque. Nous avons agi ainsi pour des raisons techniques (les schémas de comptes annuels sont établis en format Excel et les règles d'évaluation en format Word).

Point 9.6*Réaction Ecolo*

Nous avons pris note de la remarque. Nous avons effectivement adapté le référentiel comme requis. Nous nous référons au point 8.4 ci-dessus de la Cour des comptes qui notait elle-même être en attente d'une position de la Commission de contrôle concernant la problématique des charges futures de propagande électorale. À ce stade, faute d'indication claire de la Commission de contrôle, nous avons maintenu nos règles d'évaluation et attendons que la Commission de contrôle statue définitivement sur le sujet. Quelle que soit l'évolution de la question, nous modifierons les règles d'évaluation lors du prochain exercice.

Point 9.7*Réaction PP*

La durée d'amortissement était bien de 5 ans en 2016 (et non de 4 ans). Ceci avait été corrigé dans les comptes. Il s'agit d'une erreur de plume.

Point 10*Réaction DéFI*

Les textes seront adaptés au format standard.

Point 11.1*Réaction Ecolo*

Nous avons pris note de la remarque. Il nous a semblé utile d'inclure une note permettant d'expliquer d'initiative clairement la raison de la divergence apparue dans la présentation. Si la Commission de contrôle et la Cour des comptes le préfèrent, nous nous en tiendrons dorénavant au strict schéma légal et mettrons les commentaires dans une note annexe.

Punt 11.2*Reactie PTB-GO!*

Wij zijn het eens met de opmerkingen van het Rekenhof.

Reactie DéFI

De teksten zullen aan het model worden aangepast.

DEEL 2 – FINANCIËLE ASPECTEN*Reactie PTB-GO!*

Wij hebben geen commentaar bij de opmerkingen van het Rekenhof.

Punt 1.1*Reactie Ecolo*

Wij nemen zonder verder commentaar nota van de vaststellingen van het Rekenhof.

Reactie Vlaams Belang

De voorziening voor verkiezingspropaganda is onveranderd gebleven t.o.v. boekjaar 2015. De terugname van de “Andere voorzieningen” in 2015 is hoger dan de terugname van de “Voorzieningen grote herstellingen” in 2016 (zie toelichting V van de geconsolideerde jaarrekening). Dit verklaart de vastgestelde fluctuatie.

Reactie DéFI

Het klopt dat er tijdens de jongste twee boekjaren met betrekking tot de voorzieningen geen verrichtingen zijn geboekt.

Punt 1.10*Reactie Ecolo*

Wij nemen zonder verder commentaar nota van de vaststellingen van het Rekenhof.

Point 11.2*Réaction PTB-GO!*

Nous sommes d'accord avec les remarques de la Cour des comptes.

Réaction DéFI

Les textes seront adaptés au format standard.

PARTIE 2 – ASPECTS FINANCIERS*Réaction PTB-GO!*

Nous n'avons pas de remarques sur les observations de la Cour des comptes.

Point 1.1*Réaction Ecolo*

Nous prenons note des constats faits par la Cour des comptes; ces constats n'appellent pas d'autres commentaires.

Réaction Vlaams Belang

La provision pour propagande électorale est restée inchangée par rapport à l'exercice 2015. La reprise des “Autres provisions” en 2015 est supérieure à la reprise des “Provisions pour grosses réparations” en 2016 (voir commentaire V des comptes annuels consolidés). Cette différence explique la fluctuation constatée.

Réaction DéFI

Il est exact qu'il n'y a pas eu de mouvement de provision au cours des deux derniers exercices.

Point 1.10*Réaction Ecolo*

Nous prenons note des constats faits par la Cour des comptes; ces constats n'appellent pas d'autres commentaires.

Punt 1.13*Reactie DéFI*

De reden is identiek aan die met betrekking tot de formele aspecten in punt 5.4; daarmee rekening houdend zal de terminologie worden aangepast.

Punt 5*Reactie Ecolo*

Wij nemen zonder verder commentaar nota van de vaststellingen van het Rekenhof.

Point 1.13*Réaction DéFI*

La justification est identique à celle évoquée au point 5.4 des aspects formels: la terminologie sera en conséquence adaptée.

Point 5*Réaction Ecolo*

Nous prenons note des constats faits par la Cour des comptes; ces constats n'appellent pas d'autres commentaires.